

Oppdragsgiver
Nord-Odal kommune
Rapporttype
Utredning datert 31 05 11

NORD-ODAL KOMMUNE

INTERKOMMUNALT SAMARBEID VANN OG AVLØP

Oppdragsnr.: 6110052
Oppdragsnavn: Interkommunalt samarbeid vann og avløp
Dokument nr.: D1
Bilde forside: Fra kommunens hjemmeside

Dato	31 05 2011			
Utarbeidet av	Hans Brattås			
Kontrollert av	Turid Ødegaard			
Godkjent av				

Revisjonsoversikt

Revisjon	Dato	Revisjonen gjelder

Rambøll
P.b. 9420 Sluppen

NO-7493 TRONDHEIM
T +47 73 84 10 00
F +47 73 84 10 60
www.ramboll.no

INNHold

1.	INNLEDNING	5
2.	BAKGRUNN	6
2.1	Bakgrunn	6
2.2	Generelt om vann og avløpssektoren i Norge.....	7
2.3	Kunnskap og erfaringer Interkommunalt samarbeid vann og avløp...	8
3.	KOMMUNENS ANSVAR, ROLLE OG OPPGAVER	10
4.	STATUS OG NØKKELTALL	12
4.1	Organisering og bemanning.....	13
4.2	Vann- og avløpsanleggene	15
4.3	Planstatus	22
4.4	Økonomiske hovedtall	22
4.5	System og rutiner	24
4.6	Status tilsyn	28
4.7	Samarbeid i dag.....	29
5.	SAMMENLIGNING AV NØKKELTALL	31
5.1	Innledning.....	31
5.2	Vannforsyning:	31
5.3	Avløp.....	34
5.4	Oversikt fra Norske huseiers landsforbund	37
6.	ORGANISERING AV INTERKOMMUNALT SAMARBEID	38
6.1	Alternative løsninger for organisering	38
6.1.1	Stor frihet for kommunene	38
6.1.2	Mulige organisasjonsformer.....	38
6.1.3	Kommunal enhet.....	39
6.1.4	Kommunalt foretak	39
6.1.5	Samarbeid etter kommunelovens § 27.....	40
6.1.6	Vertskommunemodell etter kommunelovens § 28	40
6.1.7	Aksjeselskap	41
6.1.8	Interkommunalt selskap, IKS	41
6.1.9	Samkommune	42
6.2	Eierstrategi og eierskapsmeldinger.....	43
7.	OVERSIKT OVER SAMARBEIDSLØSNINGER I NORGE I DAG... 	44
8.	REGIONALT SAMARBEID I GLÅMDALSREGIONEN	46
9.	DE ALTERNATIVE LØSNINGENE	48
9.1	De fire alternativene:	48

9.2	Vurdering av de alternative løsningene:	48
9.2.1	Formell avgrensning	49
9.2.2	Mulige samarbeidsområder.....	50
9.2.3	Kompetanse	50
9.2.4	System og rutiner	51
9.2.5	Økonomisk.....	52
9.2.6	Gebyrfastsetting	52
9.2.7	Konsekvenser for ansatte.....	53
9.2.8	Service til innbyggerne	53
9.2.9	Myndighetsutøvelse.....	54
9.2.10	Eierstyring	54
9.2.11	Strategisk	54
10.	OPPSUMMERING OG TILRÅDNING	56
11.	VIDERE OPPFØLGING	57
12.	VEDLEGG	58
12.1	Lov- og regelverk.....	58

1. INNLEDNING

Nord-Odal kommune ønsket å få utredet alternative løsninger for organisering av vann og avløpssektoren. Rambøll Norge AS ble engasjert som konsulent.

Rambøll Norge AS har gjennom et nært samarbeid med kommunens næringsetat utredet saken.

Det er Rambøll Norge AS som står for de vurderinger, konklusjoner og tilrådninger som er gitt i rapporten.

Rambøll Norge AS takker kommunen for et godt samarbeid om utredningsarbeidet.

Trondheim den 31.05. 2011

Rambøll Norge AS

2. BAKGRUNN

2.1 Bakgrunn

Nord-Odal kommune ønsker å evaluere egen vann og avløpssektor med tanke på framtidig oppgaveløsning og organisering. Kommunen stilles stadig overfor nye utfordringer og det er naturlig å vurdere interkommunale løsninger for dette ansvarsområdet opp mot en videreføring av virksomheten i egen organisasjon.

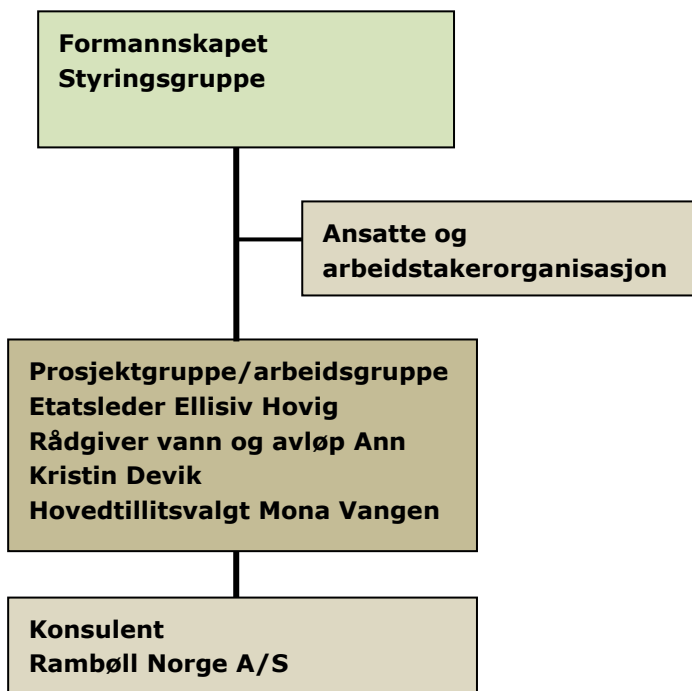
Det ble 21. april 2010 avholdt møte mellom næringsutvalget og ansatte i vann- og avløpssektoren om interkommunalt samarbeid innen vann og avløp. Selskapene GIVAS (Glåmdalen interkommunale vann og avløpssekskap) og HIAS (Hedemarken Interkommunale VAR-selskap) er begge aktuelle samarbeidspartnere. Foreløpig vurdering konkluderte med at GIVAS er det mest interessante alternativet. Spesielt interessant blir dette alternativet hvis Eidskog og Sør-Odal kommunen tilsluttet seg selskapet. Samlet vil det gi større muligheter til å påvirke selskapsavtalen, nåværende organisasjon og organisasjonskultur. Eget notat datert 6. august 2010 ble utarbeidet og lagt til grunn for politisk behandling i formannskapet i 20. september 2010.

Etter dette har formannskapet i møte 17.02.11 fattet følgende vedtak:

“Formannskapet fungerer som styringsgruppe for utredning om interkommunalt samarbeid VA. Formannskapet ønsker en bred utredning hvor alternativene GIVAS, Sør-Odal kommune, HIAS og fortsette virksomheten i egen organisasjon omfattes.

Det tas kontakt med Juptjenn Vannverk BA for å drøfte eventuelt samarbeid.”

Prosjektet er ut fra dette organisert som følger:

Spørsmålet om slambehandling utredes i et eget prosjekt. Prosjektet ser på alternativer for slambehandling. Prosjektet omfatter ikke det øvrige innen slamhåndtering (slamtømming, kontroll og oppfølging mindre avløpsanlegg, utslippstillatelser mv.)

Kontakten mot Juptjenn vannverk BA er håndtert direkte av næringsetaten og inngår ikke som en del av dette utredningsarbeidet.

Det er en rekke forhold som gjør det utfordrende for Nord-Odal å ivareta alle oppgaver innenfor sektoren med dagens bemanning. Noen stikkord i denne sammenheng er:

- Krav om å være à jour i forhold til et omfattende lov og regelverk
- Et stort spekter av oppgaver skal ivaretas
- Kompleksiteten i oppgavene og ansvarsområdet har økt betydelig
- Det blir stadig større krav til kompetanse
- Et stadig økende vedlikeholdsetterslep
- Verdier som er skapt gjennom investeringer gjennom mange år blir ikke ivare tatt godt nok
- Forventninger om et akseptabelt nivå på gebyrene og effektivisering

Ut fra dette er det naturlig å vurdere alternative organisatoriske løsninger og ulike samarbeidskonstellasjoner.

Status for vann og avløpssektoren i Nord-Odal er lik situasjonen for mange andre kommuner. På den ene siden stilles det stadig større krav til sikkerhet og beredskap, til formelle prosedyrer, forventningene til service og informasjon stiger, regelverket utvides og blir strengere, samt at kompetansekravet øker. På den annen side blir det stadig mer utfordrende å beholde og rekruttere kompetent personale og ha tilgang på nok ressurser.

Som i mange andre kommuner skal man "å ta unna" de løpende daglige driftsoppgavene, samt ivareta plan- og utviklingsoppgaver. I mange kommuner opplever de ansatte at vektlegging av det kortsiktige går på bekostning av mer langsiktig jobbing med systemer og rutiner. Enkelte ganger kan det også være motsatt. Situasjonen pr. nå i Nord-Odal er at kommunens næringsetat jobber med flere langsiktige prosjekter som hovedplan avløp, forprosjekt nytt renseanlegg, utredning av eventuell ny overføringsledning til Skarnes med mer samtidig med at de daglige driftsoppgavene skal ivaretas.

2.2 Generelt om vann og avløpssektoren i Norge

RIF's rapport "State of the Nation" fra 2010, som gir et helhetlig bilde av norsk infrastruktur og bygg, konkluderer med at våre bygg og anlegg ikke klarer å møte fremtidens utfordringer, hvis myndighetene fortsetter å drifte, vedlikeholde og investere som i dag. State of the Nation dokumenterer behov for bedre planlegging, økte bevilgninger og flere fagspesialister. Rapporten oppsummerer status for vannforsyning og avløp slik:

Vannforsyningsanlegg

Tilstanden på dagens anlegg er samlet sett mindre god. Ledningsnettene er preget av store lekkasjer, gjennomsnittlig lekkasje er 30 % (til sammenligning har Danmark 6-7 %). Vannbehandlingsanleggene er mangelfulle, mens vannkvalitet og forsyningsstabilitet er god. Det er et sterkt behov for økt ledningsfornyelse. Det må gjennomføres en mer omfattende vannbehandling på enkelte, særlig mindre anlegg som ikke tilfredsstillers dagens krav i drikkevannsforskriften.

Økt rekruttering av lærere og studenter pga nært forekommende "pensjonistbølge" må prioriteres.

Avløpsanlegg

Det er et sterkt behov for økt ledningsfornyelse både for å erstatte dårlig eksisterende nett og for å øke kapasiteten for klimaendringer. Det er også behov for å oppgradere eksisterende renseanlegg på grunn av strengere krav i forurensningsforskriften blant annet med hensyn til miljøgifter og sårbarhet i resipienter. Økt rekruttering av lærere og studenter pga nært forekommende "pensjonistbølge" er også et viktig fokusområde framover.

Det som er hovedutfordringene for vannforsynings og avløpssektoren i Norge i dag kan oppsummeres slik:

1. **Kompetanse, rekruttering:** Behovet for fagutdannet personale innenfor sektoren er stort. Kravet til kompetanse blir stadig større fordi VA-anleggene blir mer komplekse og det kreves kompetanse på flere fagområder. Kommunene blir sårbare ikke bare mht spisskompetanse, men også i forhold til alminnelig fagkompetanse i forhold til løpende drift og vedlikehold. Det er stor konkurranse om denne kompetansen i dag og mange kommuner sliter med å rekruttere fagutdannet personale. De som har den beste fagkompetansen trekkes mot de sterkeste og største fagmiljøene.
2. **Kunde- /Brukerfokus-service:** Innbyggerne har i dag store forventninger ikke bare til tjenestenes kvalitet, men også til informasjon, tilgjengelighet og service. Det samme gjelder krav og forventninger fra interesseorganisasjoner og media.
3. **Myndighetskrav:** Både i lovverket og gjennom oppfølging fra tilsyns- og godkjenningsmyndighetene er det stadig større formelle krav til vannkvalitet, rensegrad, internkontroll, beredskap og dokumentasjon av driften.
4. **Sikkerhet og beredskap** Det er et gjennomgående trekk at få kommuner har gjennomført **Risiko Og Sårbarhets-analyser**, at det er mangel på oppdaterte beredskapsplaner, samt få gjennomførte beredskapsøvelser. Dvs. at det gjennomgående er for lav sikkerhet og beredskap innenfor vannforsyningen. Mange kommuner har ikke gode nok systemer for internkontroll og drift av VA-anleggene.
5. **Klimaendringer** har medført ekstremvær med flom og oversvømmelser. Dette stiller store krav til dimensjonering av VA-anleggene og det er behov for omfattende investeringer for å kunne følge opp dette.
6. **Infrastruktur:** Det er et stort behov for utskiftning/fornyning av ledningsnett. Gammelt ledningsnett gir store lekkasjer, mange ledningsbrudd og fare for innsug av kloakk i vannledningsnett.
7. **Finansiering/gebyrer:** Omgivelsene og samfunnets oppmerksomhet er svært rettet mot størrelsene på gebyrene og det å sammenligne disse kommunene i mellom. Det er ofte mindre interesse for å være opptatt av de store verdiene som skal forvaltes, av tjenestene og den service som ytes. At dette er et kommunalt tjenesteområde med behov for svært høy kompetanse blir ofte også undervurdert.

Vår gjennomgang viser at dette også er status for sektoren i Nord-Odal kommune (se eget kapittel om dette).

2.3 Kunnskap og erfaringer Interkommunalt samarbeid vann og avløp

Det finnes i dag et betydelig tilfang av kunnskap og erfaringer fra interkommunalt samarbeid på en rekke kommunale områder. Vann- og avløpssektoren er et av de områdene hvor det er etablert en rekke interkommunale selskap, IKS'er. Pr. 2009¹ var det i følge foretaksregisteret registrert over 100 interkommunale samarbeidsløsninger innenfor VAR-området, dvs. innenfor vann-, avløp- og renovasjonssektoren. På samme tidspunkt var det etablert 17 interkommunale selskaper innenfor veg, vann- og avløpssektoren.

¹ NTNU-Rambøll Norge A/S: FoU Rapport 1 – 2009: IKS i Kommunal Eiendomsforvaltning

Når det gjelder praksis og erfaring med interkommunalt samarbeid og formaliseringen av dette, er et betydelig kunnskapsgrunnlag lett tilgjengelig gjennom åpne kilder bl.a. fra Kommunenes sentralforbund og Kommunal- og regionaldepartementet.

3. KOMMUNENS ANSVAR, ROLLE OG OPPGAVER

Kommunene har ansvar, roller og oppgaver innenfor forvaltning, drift, vedlikehold, utvikling og service (FDVUS) på VA-sektoren.

Både som tjenesteyting overfor innbyggerne og infrastruktur for næringsvirksomhet og næringsutvikling er Vann og Avløpssektoren svært viktig i et lokalsamfunn og i en kommune.

Utvikling av infrastruktur, herunder også vann- og avløpssektoren, kan også være et strategisk spørsmål i regionalpolitisk sammenheng.

Formelt sett er kommunene både forvaltere av lovverk (oppgaver og utøvelse) og forpliktet av lovverk (ved produksjon av tjenester) på området.

Kommunens utøvelse av myndighet skal skattefinansieres eller finansieres med egne tilsyns- og saksbehandlingsgebyr. For øvrig kan kommunens oppgaver innenfor VA-sektoren inndeckes gjennom selvkostprinsippet, dvs. finansieres 100 % gjennom gebyrinntekter.

Kommunenes ansvar, rolle og oppgave kan slik sett deles i følgende tre områder:

1. Ivareta forvaltning, drift, vedlikehold, utvikling og service innenfor sektoren. Kommunens tjenester *kan* finansieres av VA-gebyret basert på selvkostprinsippet.
2. Tømming av private slamavskillere. Finansieres av eget tømmegebyr basert på selvkost.
3. Utøve kommunal forurensningsmyndighet. Som skattefinansieres, evt. egne tilsyns- og saksbehandlingsgebyr.
  - a. Kommunen er forurensningsmyndighet ved utslipp mindre enn 2000 pe. Dette gjelder alle utslipp i kommunen med unntak av Sand rensesanlegg. For Sand rensedistrikt vil Fylkesmannen være forurensningsmyndighet. Tilsvarende vil også Fylkesmannen bli forurensningsmyndighet for eventuelt nytt rensesanlegget som vil omfatte Sand og Mo rensedistrikt.
  - b. Avtale og Kontroll med påslipp til kommunalt nett. Dette gjelder eksempelvis påslipp fra industribedrifter med høyt vannforbruk eller forurenset utslipp som føres til kommunalt nett.

Følgende lovverk er det mest aktuelle for sektoren:

- Forurensningsloven med tilhørende forskrift
- Plan- og bygningsloven
- Lov om vass- og kloakkavgifter
- Lov om kommunalt eigarskap og kommunale vass- og avløpsgebyr
- Lov om vassdrag og grunnvann
- Lov om brann og eksplosjonsvern
- Matloven
- Forbrukerkjøpsloven
- EL-tilsynsloven
- Produktkontrollloven
- Sikkerhetsloven
- Offentlige anskaffelser
- Offentlighetsloven

I tillegg vil følgende lovverk være aktuelt, men av mer generell aktualitet:

- Arbeidsmiljøloven
- Forvaltningsloven
- Kommunalhelsetjenesteloven
- Kommuneloven
- Lov om Interkommunale selskaper
- Lov om offentlige anskaffelser

I tillegg til at VA – sektoren er sterkt lovregulert nasjonalt, er det en rekke **EU-direktiv** som setter tunge formelle krav til sektoren.

De viktigste EU-direktiv i denne sammenheng er:

- Drikkevannsdirektivet
- Avløpsdirektivet
- Slamdirektivet
- Rammedirektiv for vann (vanndirektivet)
- Flomdirektivet

Drikkevannsdirektivet er implementert i norsk lov gjennom drikkevannsforskriften. Formålet med direktivet er å beskytte menneskers helse mot de skadelige virkningene av forurensning av drikkevann ved å sikre vannets hygieniske kvalitet og renhet. Medlemsstatene i EU, samt Norge skal treffe alle tiltak som er nødvendige for å sikre at drikkevannet er av tilstrekkelig hygienisk kvalitet og rent. Direktivets minstekrav definerer tilstrekkelig hygienisk kvalitet og rent dersom drikkevannet ikke inneholder mikroorganismer, parasitter og stoffer i mengder eller konsentrasjoner som utgjør en potensiell fare for menneskers helse, og gjennom at det oppfyller nærmere fastsatte minstekrav. Medlemsstatene, samt Norge skal fastsette verdier for drikkevann for en rekke parametre.

Avløpsdirektivet er implementert i norsk lovgivning gjennom avløpsbestemmelsene i forurensningsforskriften. Direktivet har som formål å verne miljøet mot uheldige virkninger av utslipp av avløpsvann. Gjennom 20 artikler stiller EU en rekke krav til virksomheter og myndigheter innenfor avløpssektoren.

Slamdirektivet er implementert i norsk lovgivning gjennom forskrift om organisk gjødsel.

Vanndirektivet har som hovedformål å sørge for at landene beskytter og, om nødvendig, forbedrer vannkvaliteten i vassdrag og grunnvann. Vanndirektivet er implementert i norsk lov gjennom vannforskriften.

Flomdirektivet har til formål å begrense risikoen for flom og beskytte mot skadevirkninger av flom. Flomdirektivet er ennå ikke implementert i norsk lovverk.

For nærmere omtale og utdyping av lov- og regelverk vises det til eget vedlegg om dette.

Dette viser at kommunens ansvar og oppgaver innenfor VA – sektoren er sterkt lovregulert. Både i forhold til å drifte egen virksomhet og yte tjenester, og å utøve myndighet stiller dette svært store formelle krav til kommunen. Å ivareta dette ansvaret og å utføre disse oppgavene forutsetter en solid fagkompetanse ikke bare innenfor VA - fagene, men også innenfor økonomiske og juridiske spørsmål.

4. STATUS OG NØKKELTALL

Tabell under viser aktuelle samarbeidspartnere med eierform, tjenesteområde og innbyggere.

Dette som utgangspunkt for en gjennomgang av ulike eierskapsstrukturer og ved vurdering av aktuelle samarbeidspartnere.

	Eierform	Tjenester	Innbyggere pr. 1/1 -11	Årsverk 2010	VA årsverk 2010
GIVAS	Kongsvinger Grue	Alle VA - tjenester, unntatt kontroll av mindre anlegg og myndighetsutøvelse	17414 5040	1178 467	30
HIAS	Hamar Ringsaker Stange Løten	Hias har ansvaret for vannverket og renseanlegget, samt felles forsynings- og inntaksledninger. Eierkommunene har selv ansvaret for eget ledningsnett, høydebasseng og trykkøkingsstasjoner	28595 32757 19177 7327	2290 2331 1449 491	62
Sør-Odal		Alle VA – tjenester i egen kommune	7810	556	10
Eidskog		Alle VA – tjenester i egen kommune	6313	516	3,9
Nord-Odal		Alle VA – tjenester i egen kommune	5116	466	5

Kompetansen innenfor VA- området i Nord- og Sør-Odal, samt Eidskog er som følger:

Kompetanse	Antall årsverk innenfor VA - sektoren 2010 Nord-Odal kommune	Antall årsverk innenfor VA sektoren 2010 Sør-Odal kommune	Antall årsverk innenfor VA sektoren 2010 Eidskog kommune
Sivilingeniør eller tilsvarende	0,5		
Ingeniør eller tilsvarende	1	1,2	0,9
Teknisk fagskole	0,5	1	
Fagbrev	3	2,6	2
Ufaglært		4,2	1
Merkantilt ansatte		1	
Annet			
Sum årsverk	5	Ca 10	3,9

Kommentar Sør-Odal:

Enheten er organisert som kommunalteknisk enhet med veg, vann og avløp. Kommunen har ett kloakkrenseanlegg med tre ansatte, vannrenseanlegg med 2 ansatte, uteseksjon som arbeider med vann og avløpsledninger i tillegg til kommunal veg med 5 ansatte. Inne er det en enhetsleder og en ingeniør som også arbeider med alle fagområdene. Videre er det to ansatte som i tillegg til å arbeide med kommunale vann og kloakkavgifter arbeider med eiendomsskatt og byggesak. Vannrenseanlegget produserer vann til Sør-Odal kommune og halvparten av Nes kommune. I et eventuelt samarbeid med andre kommuner er det viktig å dra nytte av synergieffekten mellom veg, vann og avløp.

Kommentar Eidskog:

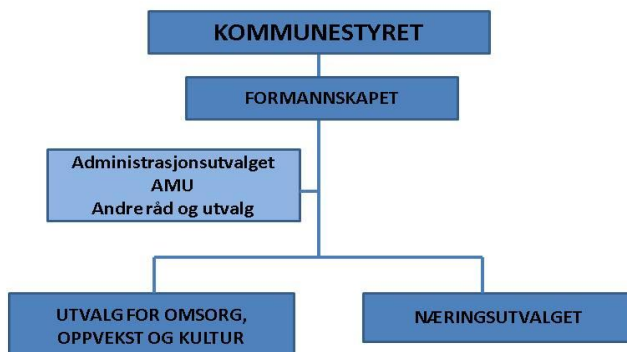
Årsverk til behandling av vannmåleravlesning og fakturering er ikke tatt med .

Kommentar Nord-Odal:

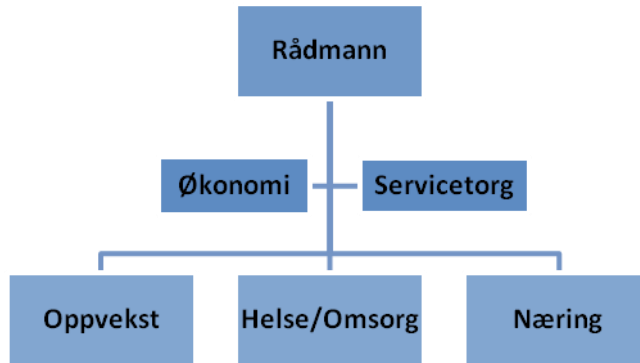
Av de ansatte som har kompetanse som sivilingeniør, ingeniør eller tilsvarende er det en ansatt som er cand.scient i marinbiologi (jobber 20 % avløp, 30 % slam og 50 % miljø- og naturforvaltning) og en ansatt som har bachelor i naturforvaltning (jobber 20 % vann og 80 % avløp).

4.1 Organisering og bemanning

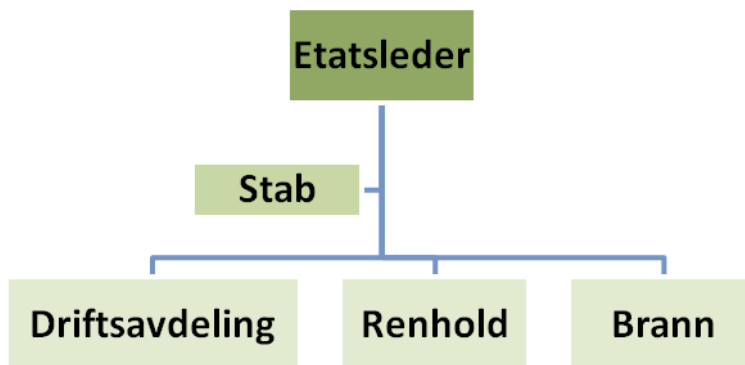
Den politiske organisering i kommunen er en **hovedutvalgsmodell** hvor Næringsutvalget er hovedutvalg for næring, dvs. politisk utvalg for bl.a. teknisk sektor. Tilsvarende er det et hovedutvalg for omsorg, oppvekst og kultur.

Administrativt er kommunen organisert med 3 etater under rådmannen og med personal- og økonomi, samt servicetorg som stabsfunksjoner. Vann- og avløpssektoren inngår som en del av næringsetaten.

Næringsetaten består av 3 avdelinger, samt en stabsenhet, hvor stilling for VA-ingeniør inngår.

De 6 ansatte, 5 årsverk, som jobber innenfor vannforsyning- og avløp er plassert slik:

1 – 1/1-stilling	VA-rådgiver i stab
2 – 1/2-stillinger	i stab
3 – 1/1-stillinger	driftsoperatører i driftsavdelingen

1/2-stillingene er delt med arbeidsoppgaver innenfor byggesak og miljø-/naturforvaltning.

Blant de ansatte er det kompetanse på sivilingeniør/masternivå, ingeniørkompetanse og faglærte. Det er en god realkompetanse, samt at den formelle spisskompetansen ligger litt utenfor den kommunaltekniske kjernekompetansen for vannforsyning og avløp.

Gruppen har en god aldersfordeling med en snittalder på i overkant av 40 år.

VA-ingeniøren har det faglige ansvaret for VA-sektoren og ansvar for den faglige biten av internkontrollen.

Leder driftsavdeling har personalansvar og ansvar for oppfølging av internkontrollen i forhold til arbeidsmiljøloven. Det er utpekt eget verneombud for VA-området.

Flere ansatte i kommunen leverer tjenester til vannforsynings- og avløpssektoren og inngår i gebyrgrunnlaget for sektoren. Dette gjelder stillingsandeler ved servicetorget, samt økonomi- og personalområdet. Videre inngår en andel av etatsleders lønn i gebyrgrunnlaget.

Henførbare indirekte utgifter i gebyrgrunnlaget var i 2010, i 1000 kr.:

Gebyrområde	2010
vannforsyning	102
avløp	300
slam	230
Kontroll mindre avløpsanlegg	21
sum	653

Hvis vi antar at kostnad for ett årsverk (med krav om høyskoleutdanning og 10 års ansiennitet) utgjør 550 000 kr., inkl. sosiale utgifter, tilsvarer dette noe i overkant av ett årsverk (1,2 årsverk).

4.2 Vann- og avløpsanleggene

Status for vann- og avløpsanleggene kan beskrives som nedenfor:
(basert på opplysninger fra kommunens næringsetat v/rådgiver VA)

Vannforsyning Nord-Odal kommunale vannverk	Utfordringer
Botner vannverk – 450 tilknyttet ab. ²	
<p>Bygget i 1982.</p> <p>Rensemetode; alkalisering med lut og tilsetning av fellingskjemikalier for deretter å filtreres gjennom oppstrøms sandfilter.</p> <p>Desinfeksjonstrinn 2 er per i dag en enkelt UV (fra 1998) 30mJ/cm². Det vil i vår bli igangkjørt en UV nr. 2 - 40 mJ/cm², samt opplegg for kloring. Kloring er tenkt brukt i forbindelse med vedlikeholdsarbeid eller ekstraordinære hendelser, og ikke i daglig drift</p> <p>Vannkilder: hovedvannkilde er overflatevann fra innsjøen Skiren, i tillegg har man en grunnvannsbrønn som gir ca 7 m³ i timen. Man er nå i gang med å kople inn en ny grunnvannsbrønn som gir 2-3 m³ per time.</p> <p>Renset vann ut av anlegget består i hovedsak av en blanding 50/50 av overflatevann og grunnvann.</p> <p>Dersom man skulle få problemer med en av disse kildene, vil den andre kunne levere tilstrekkelig med vann ved et "normalt" vannforbruk, dvs ikke hagevanning, brannslukking etc.</p> <p>Det er driftskontroll med muligheter for melding til vakttelefoner på anlegget.</p> <p>Det er per i dag ikke vaktordning på anlegget.</p>	<p>Kvalitet: Fargetallet i innsjøen er kraftig stigende, og det fargetallet en har i dag (140 – 160, et av de høyeste fargetallene på drikkevannskilder i Norge) og humusinnholdet er antakelig for høyt i forhold til den rensemetoden som benyttes i dag. I dag er det derfor usikkerhet knyttet til hvor god rensing dette trinnet virkelig gir. Det er meget lavt fargetall på det som leveres fra anlegget, usikkerheten er i forhold til rensemetodens sikkerhet som hygienisk barriere.</p> <p>Analyseresultater: Etter det kommunen kjenner til så har man aldri hatt forekomst av indikatorbakterier for sykdomsfremkallende bakterier ut på ledningsnett. De andre obligatoriske analyseparametre er også normalt godt innenfor kravene. Det har forekommet noen høye verdier på farge og turbiditet. Det siste året har kommunen begynt å ta prøver på aluminium, da dette er benyttet som flokulant, det ser også ut til at disse prøvene noen ganger er for høye.</p> <p>Sikring og klausulering av råvannskilder: Deler av nedbørsfeltet er klausulert, og det er uvisshet om hele området rundt innsjøen er klausulert. Dette blir undersøkt nærmere nå. Videre vil det bli utredet om den sikringen</p>

² I KOSTRA er det registrert 873 pe (personer) tilknyttet vannverket – nå 972 pe

<p>Men dette er under utredning, og er ønsket igangsatt fra høsten 2011 (forutsetter politisk vedtak).</p> <p>Det er nødstrømsaggregat på anlegget, det investeres i nytt aggregat i 2011, da det gamle er underdimensjonert.</p> <p>Det vurderes installert UPS som backup for UV.</p> <p>Vannverket er godkjent</p>	<p>som er gjort av grunvannskildene er gode nok.</p> <p>Kapasitet: Høydebassenget man har i dag er for lite. Spesielt da i forhold til spylevannsbehov ved spyling av ledningsnett.</p> <p>Økonomisk: det er veldig få abonnenter i forhold til anlegget i sin helhet. Det er derfor et meget høyt gebyrnivå, og små tiltak gir store utslag i gebyret.</p> <p>Det ligger mange eiendommer ved eller i en kostnadsoverkommelig nærhet til ledningsnett som heller velger å bore etter vann selv fremfor å kople seg til nettet. Det finnes lovhjemmel PBL § 27-1, for tvungen tilkopling, men den er ikke benyttet i kommunen per i dag.</p>
<p>Ledningsnett fra Botner</p>	<p>Utfordringer</p>
<p>Lengde på ledningsnett er 24,3 km, hvor av alt er Herdeplaster (PVC).</p> <p>Hovednett 280 mm PVC lagt i 1974 -1976. Det er sjeldent lekkasjer i form av brudd på dette nettet (0-1 per år). Så vannforsyningen er meget stabil.</p> <p>Lekkasjeprosent antas å være ca 30 % (lest ut i fra nattforbruk), men dette er et svært usikkert tall.</p> <p>Det er ikke sonevannmålere ute på nettet.</p>	<p>Noe overdimensjonert i forhold til behovet, noe som fører til lang oppholdstid i rørstrekningen.</p> <p>PVC fra denne perioden er kjent for å kunne være av dårlig kvalitet (langsgående brudd). Dette har oppstått 3 ganger i levetiden, alle disse i riksveg eller på parkeringsområde.</p> <p>Hovedledningsnett ligger i hovedsak i landbruks- og skogområder, med liten belastning fra trafikk.</p>
<p>Østmoåsen byggefelt – slutten av 60-tallet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Limte skjøter med potensial for mange lekkasjer - Ikke mulighet for spyling av nettet. - 1. prioritet på sanering. - Det er satt inn trykk-reduksjonsventil grunnet tilstand på nettet. Dette innebærer at 3-4 høyereliggende abonnenter har for lavt trykk i forhold til kravet i drikkevannsforskriften i sommerhalvåret når mye hagevanning.
<p>Sør for Garvikåsen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nettet er av ukjent alder - Det er satt inn trykk-reduksjonsventil grunnet tilstand på nettet. En del abonnenter har for lavt trykk i forhold til kravet i drikkevannsforskriften.
<p>Ringforsyning: Det er ringforsyning på ca 50 % av nettet. Det er forsyning fra 2 sider som sikrer forsyning til skolene, idrettshallen og Østmoåsen ved lokalt brudd.</p>	<p>I området fra Botner vv til Mo sentrum, en avstand på 10 km, er det ikke ringforsyning.</p>
<p>Reservevannsforsyning: Ikke tilgjengelig</p>	<p>Vann må tilkjøres med tankbil</p>
<p>Botner med ledningsnett Oppsummering</p>	<p>Utfordringer</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Stabil vannforsyning - Alle analyser fra 1982 og fram til i dag er tilfredsstillende. - Abonnenter gir gode tilbakemeldinger vedr. vannkvalitet/smak på vannet og stabilitet i 	<ul style="list-style-type: none"> - Ny viten/kunnskap internt i kommunen gjør at det er tvil om hygieniske barrierer er gode nok. - Sårbar i forhold til ledningsbrudd eller stopp på vannbehandlingsanlegg pga manglende

forsyningen - Det er generelt få klager på vannforsyningen. - Kommunen har 2 vannkilder som står som reservevannkilder for hverandre. - Det er ikke reservemagasin på nettet.	reservemagasin.
Fjellskolen vannverk – 6 tilknyttet ab. + hytter	Utfordringer
- Fjell skole skal legges ut for salg i 2011. - 1 borebrønn, ligger på nabotomta til skolen.	
Sollia vannverk – 3 tilknyttet ab.	Utfordringer
- Grunnvannsanlegg med oppstart 2003 - Forsyner boligfelt regulert til 16 eneboliger. - Kapasitet grunnvannsbrønn er ukjent, antatt 2-3 m ³ per time. - Det er 3 abonnenter tilknyttet, kun 1 bolig bygd på regulert boligfelt. - Det er "planlagt" en ekstra borebrønn samt et høydebasseng ved utvidelse av boligfeltet.	Austvatn vannverk ønsker at Sollia vv kan være deres reservevannkilde. Vannverket har 33 abonnenter og det antas at de har stor lekkasje prosent. Grunnet usikkerhet rundt kapasitet ved Sollia vannverk og Austvatn vannverk's lekkasje prosent ønsker vannverket pr. nå ikke å gå inn for denne løsningen.
Situasjonen i kommunen for øvrig	Utfordringer
- Vannforsyningen i kommunen er fragmentert. - 2 større private vannverk: Juptjenn og Morterud, og flere mindre private vasslag. I tillegg er det en del eiendommer med enkeltbrønner. - Noen av de mindre vannverkene har utilfredsstillende vannforsyning i form av hygiene, bruksproblemer, eller perioder med tørre brønner, men kommunen har ikke oversikt over dette anno 2011. - Hovedplan vannforsyning er i fra 1993. Denne omhandler ikke organisering av vannverkene	- Fagkompetansen er spredt på de mange vannverk. Dette begrenser mulighet til å bygge opp kompetanse og felles driftsystemer, delelager mm. - Det har tradisjonelt vært liten vilje i de private vannverkene til å bli kommunale. Holdningen synes å endres noe. - Revidert Hovedplan for vannforsyning bør har fokus på dette.
Juptjenn Vannverk – ca. 1000 ab.	Det kan være usikkerhet med hensyn til kompetanse og drift ihht gjeldende regelverk. Dette gjelder spesielt mindre vannverk.
Morterud Vannverk – ca. 130 ab.	
Austvatn Vannverk – ca. 30 ab.	
Haugom vannverk – ca. 30 ab.	
Storbråten vannverk – ca. 30 ab.	

Oppsummering av status for vannforsyningsanleggene:

Vannforsyningen i Nord-Odal er svært fragmentert, det kommunale vannverket er ett av mange anlegg og ikke det største. Relativt få abonnenter på det kommunale anlegget gir et høyt årsgebyr.

En stor andel av anleggene og ledningsnett, er av eldre årgang og delvis nedslitt. Det er behov for betydelig sanering, rehabilitering og utbygging av nye anlegg. Det er ikke reservevannskilde eller reservemagasin på nettet. Det er behov for etablering av ringledninger/mulighet for forsyning fra to sider til flere deler av nettet.

Det er ikke etablert et godt nok internkontrollsystem som en del av den daglige drift. Det for er ikke gjennomført en Sikkerhets- og Risikoanalyse som grunnlag for beredskapsplan og som grunnlag for prioritering av tiltak. Status er ikke god mht å kunne håndtere uheldige hendelser bl.a. på grunn av manglende vaktordning for oppfølging av døgnkontinuerlig overvåkning av anlegg og manglende beredskapsplaner.

Høye gebyrkostnader som følge av lite antall abonnenter i forhold til omfang av

infrastruktur. Behov for å utarbeide / revidere Hovedplan vann for å få skissert opp strategi i forhold til ønsket utvikling når det gjelder antall private vannverk og forholdet mellom dem og det kommunale vannverket.

Selv om det allerede i dag er et sterkt fokus på service til abonnentene så er det behov for mer ressurser til å kunne gjennomføre et mer systematisk utviklingsarbeid også på dette området.

Avløpsrensing Nord-Odal kommune	Utfordringer
<p>Sand Renseanlegg – 879 tilknyttet ab.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bygget i 1982. - Mekanisk, biologisk, kjemisk rensing. - Avvanning av alt kommunalt avløpsslam, samt slam fra private slamavskillere skjer her. - Meget gode rensesresultater ut i fra analyser. - Anlegget i sin helhet er nedslitt, maskineri og bygg er i mindre god forfatning. - Det arbeides for tiden med et forprosjekt for å bygge et nytt avløpsrenseanlegg som erstatter de to vi har per i dag, alternativt overføringsledning til Skarnes renseanlegg i Sør-Odal. - Det er gjort noen "livreddende" investeringer i 2010 for at anlegget skal leve frem til et eventuelt nytt anlegg står klart. - Arbeidsmiljøet er ikke tilfredsstillende for de som arbeider på anlegget. 	<p>Utfordringer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nedslitt - Gode rensesresultater, men trolig for stor andel i overløp - HMS; arbeidsmiljøet for de som arbeider på anlegget må forbedres.
<p>Avløpsnett Sand Rensedistrikt</p> <p>Hovedplan avløp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Revisjon pågår. Det som er klart så langt er at det er stor usikkerhet forbundet med kvaliteten på ledningsnettet. <p>Spillvannsnettet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antatt mellom 30 – 50 % lekkasje ut fra spillvannsnettet. - Store mengder fremmedvann på nettet. - Rundt 31 km ledningsnett er tilknyttet Sand rensedistrikt hvorav 1500 meter er betongledninger og resten er herdeplastprodukter, hovedsakelig PVC. - Målet for utskiftingstakt vil bli satt i Hovedplan for avløp. <p>Overvannsnettet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er 14,3 km overvannsledninger - Store etterslep på vedlikehold - ukjent tilstand. - Det er kjent at overvannet forskjellige 	<p>Utfordringer</p> <ul style="list-style-type: none"> - Manglende kunnskap om kvaliteten på hele ledningsnettet og hvor feilene er lokalisert/oppstår. - utfordringene på spillvannsledninger og overvannsledninger har stor sammenheng, og påvirker hverandre gjensidig. - Det er ingen felles AF ledninger (Avløp Fellesledninger er felles ledning for spillvann og overvann), men med felles kummer og åpne ledninger i kum, med underdimensjonert overvannsnett, og eldre spillvannsnett, vil de i perioder virke som fellesledninger, hvor det er noe tilfeldig hvilket medie som går til hvilken ledning. Dette medfører overløp på rensesanleggets innløpsside og at avløpsvann går til overvannsledning og direkte i resipient. - Dette er et viktig tema i ny hovedplan avløp – og må føre til tiltak her. - Drift og vedlikehold av overvannsnettet har vært lavt prioritert over en lengre periode og ansvarsfordelingen har vært uklar.

steder er sterkt forurenset av spillvann.	
Pumpestasjoner Sand Rensedistrikt	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> - 15 avløpspumpestasjoner - Det er installert en ny avløpspumpestasjon i 2009 (Evjebakken). - Øvrige pumpestasjonene er klare for utskifting/ betydelig oppgradering. - Status og oppgraderingsbehov er et av temaene i ny hovedplan avløp. - HMS er ikke tilstrekkelig ivaretatt for arbeid i pumpehusene. 	Det er kun 3 av 15 pumpestasjoner som er på driftskontroll. Det er bestemt å avvete tilkopling til driftskontroll, og heller gjøre helhetlig oppgradering / utskifting av pumpestasjoner.
Mo Renseanlegg – 456 tilknyttet ab.	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> -Bygget i 1982. -Mekanisk, biologisk, kjemisk rensing. -Slam kjøres til Sand RA for avvanning. -Særs gode rensresultater -Anlegget i sin helhet er nedslitt, maskineri og bygg er i mindre god forfatning. -Forprosjekt for nytt avløpsrenseanlegg for Mo og Sand rensedistrikt er under utarbeidelse -HMS er ikke tilstrekkelig ivaretatt 	<ul style="list-style-type: none"> -Nedslitt, men har veldig gode rensresultater. -Trolig for stor andel i overløp - HMS; arbeidsmiljøet for de som arbeider på anlegget må forbedres.
Ledningsnett Mo Rensedistrikt	Utfordringer
<p>Hovedplan avløp</p> <ul style="list-style-type: none"> - Revisjon pågår. Det som er klart så langt er at det er stor usikkerhet forbundet med kvaliteten på ledningsnettet. <p>Spillvannsnettet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antatt mellom 30 – 50 % lekkasje ut fra spillvannsnettet. - Store mengder fremmedvann på nettet. - 16 km ledningsnett hvorav 1800 meter er betongledninger, og resten er herdeplastprodukter, hovedsakelig PVC. - Målet for utskiftingstakt vil bli fastsatt i hovedplanen. - Ideell utskiftingstakt de 10 første år vil være 3 % for å fjerne fremmedvann og utlekking. <p>Overvannsnettet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er 8,2 km overvannsledninger - Etterslep på vedlikehold og ukjent tilstand - Det er feilkoplinger på nettet 	<p>Feilkoblinger inn på spillvanns- og overvannsnettet.</p> <p>Utfordringene på spillvannsledninger og overvannsledninger har stor sammenheng, og påvirker hverandre gjensidig.</p> <p>Manglende kunnskap om kvaliteten på hele ledningsnettet og hvor feilene er lokalisert/oppstår.</p> <p>Vi har ingen felles AF ledninger, men med felles kummer og åpne ledninger i kum, med underdimensjonert overvannsnett, og eldre spillvannsnett, vil de i perioder virke som fellesledninger, hvor det er noe tilfeldig hvilket medie som går til hvilken ledning. Dette medfører overløp på renseanleggets innløpsside eller at avløpsvann går til overvannsledning og direkte i resipient.</p> <p>Dette er et viktig tema i ny hovedplan avløp – og må føre til tiltak her.</p> <p>Drift og vedlikehold av overvannsnettet har vært lavt prioritert over en lengre periode og ansvarsfordelingen har vært uklar.</p>
Pumpestasjoner Mo Rensedistrikt	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> - 5 avløpspumpestasjoner - Alle pumpestasjonene må rehabiliteres. - Status og oppgraderingsbehov er et av temaene i ny hovedplan avløp. 	Det er kun 1 av 5 pumpestasjoner som er på driftskontroll. Det er bestemt å avvete tilkopling til driftskontroll, og heller gjøre helhetlig oppgradering / utskifting av pumpestasjoner i løpet av planperioden.

-HMS er ikke tilstrekkelig ivaretatt for arbeid i pumpehusene.	HMS
Sollia Renseanlegg – 9 tilknyttet ab.	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> - Bygget 2003 - Tilknyttet boligfelt regulert til 16 eneboliger. - Minirensanlegg bygget for 18 boliger fordelt på 2 reaktorer, hvor kun en reaktor er montert per i dag (9 boliger). - Kapasiteten - antall boliger er full, men det bor i dag få personer per bolig. - 1 hus som er bygget på det regulerte boligfeltet. Usikkert med hensyn til videre utbygging 	
Fjellskolen Renseanlegg – 6 tilknyttet ab.	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> - Fjell skole skal legges ut for salg i 2011. - 3 enkeltstående slamavskillere i betong og deretter til utrangert sandfiltergrøft. - Ingen av komponentene i anlegget befinner seg på eiendommen som skal selges. 	<ul style="list-style-type: none"> - Det antas at sandfilteranlegget er fortettet, og at renseseffekten er minimal. - Det er behov for full utskifting av sandfilterdelen til annen renseløsning, eventuelt utbygging av hele anlegget.

Rensedistrikt og randsoner avløp	Status
Sand og Mo rensedistrikt	Disse er i meget stor grad ferdig kloakkert. Det er nå 85 bolig-, fritids-, og næringseiendommer som ikke er tilkople. Ca halvparten av disse er fritidsboliger uten innlagt vann. Dette innebærer at ca 98 % av alle eiendommer innenfor randsonen er tilkople.
Randsoner i Mo og Sand	<p>I noen få randsoner er det etablert private kloakklag, og store deler av disse randsonene er tilkople. Ellers er det lav til ingen tilknytning i de øvrige randsonene.</p> <p>Det er fortsatt soner som er kostnadseffektive å få tilknyttet kommunalt avløp og innlemmet i rensedistriktene per i dag.</p> <p>Det er også tema i ny hovedplan avløp</p>

Private avløpsanlegg	Antall	Merknad
Hovedsakelig i spredt bebyggelse	1153	Det er innført kontrollgebyr, og arbeidet med kontroll og oppfølging av anleggene er påbegynt. Tidspunkt for oppstart av pålegg og kontroller må vurderes i forhold til framdrift Hovedplan avløp.

Oppsummering av status for avløpsanleggene:

Kommunen har god oversikt og kunnskap om rensanleggene, ledningsnett og pumpestasjoner. Det er noe manglende innsikt i hvor kildene til lekkasjer og

inntregning av fremmedvann er.

Teknisk tilstand på anleggene er preget av stor andel eldre nedslitte anlegg og ledningsnett.

Det er ikke etablert et godt nok internkontrollsystem som en del av den daglige drift. Det er ikke gjennomført en Sikkerhets- og Risikoanalyse som grunnlag for beredskapsplan og som grunnlag for prioritering av tiltak.

Et betydelig antall mindre private avløpsanlegg krever oppfølging fra kommunen som myndighetsutøver. Kommunen ligger imidlertid relativt langt framme når det gjelder arbeid i forhold til oppfølging av mindre avløpsanlegg og har ambisiøse planer.

Som innenfor vannforsyning er det allerede i dag er et sterkt fokus på service til abonnentene. Det er imidlertid også innenfor avløpssektoren behov for mer ressurser til å kunne gjennomføre et mer systematisk utviklingsarbeid på dette området.

Utfordringen i forhold til arbeidsmiljø ved renseanlegg og pumpestasjoner må følges opp.

Slambehandling	Status	Merknad
Sand Renseanlegg	Avvanning av alt slam fra avløpsrenseanlegg, samt avvanning av slam fra septiktanker - private anlegg	
Granerud industriområde	60 m ³ fordrøyningstank som slam mottak fra tette tanker. Rejektvann går til Sand RA via ledningsnettet. Slam blir levert til laguner på Slettholen	Det er en eldre tank som driftes av renovatør. Dette er et midlertidig opplegg, og bærer preg av det. Slamavvanningen her vil komme bort ved eventuell bygging av nytt anlegg.
Slettholen	Område for langtidslagring av slam	Det må gjøres en del tiltak for å få dette godkjent, dersom plassen fortsatt skal benyttes.

Oppsummering av status for slamhåndtering:

Dagens slambehandling er ikke tilfredsstillende.

Kommunen har kommet relativt langt mht arbeid for oppfølging av mindre avløpsanlegg.

En arbeidsgruppe med representanter fra Glåmdalskommunene og Driftsassistanse Hedmark (DiH) utreder alternativer , bl.a. felles løsning for flere kommuner.

4.3 Planstatus

Kommuneplanens arealdel foreligger, godkjent i kommunestyret 30.08.06.

Kommuneplanens samfunnsdel er ikke utarbeidet.

Ny hovedplan for avløp er under arbeid og vil ferdigstilles i 2011.

Hovedplan Vann er ikke utarbeidet.

Forprosjekt for nytt avløpsrenseanlegg er under arbeid, ferdigstilles i 2011.

Utredning overføringsledning til Skarnes renseanlegg i Sør-Odal er under arbeid, ferdigstilles i 2011

Oppsummering av planstatus:

Kommunen har igangsatt flere viktige overordna planleggings- og utredningsoppgaver innenfor sektoren.

Det mangler imidlertid strategier og overordna føringer for VA – sektoren gjennom at det hverken foreligger samfunnsdel til kommuneplanen eller oppdaterte hovedplaner (tiltaksplan med budsjettkostnader).

4.4 Økonomiske hovedtall

Kommunens selvkostregnskap er oversiktig, grundig, detaljert og godt dokumentert.

Kommunen er i en normalsituasjon mht bruk og avsetning til fond innenfor et 3 til 5 årsperspektiv. Kommunen ligger på tilnærmet 100% både når det gjelder selvkostdekning og finansiell dekningsgrad.

I tillegg til selvkostregnskapet er KOSTRA tall for 2009 og 2010 gjennomgått. KOSTRA tallene er nærmere presentert i eget kapittel.

Det må understrekes at sammenlikninger med andre kommuner i enkelte sammenhenger kan fremstå som "urimelig". Det kan som eksempel være store forskjeller på en innlandskommune og en kystkommune innenfor avløpssektoren.

Drift:

For vannsektoren er driftsøkonomien preget av at kun 17 % av kommunens innbyggere er tilknyttet det kommunale vannverket.

Gebyrgrunnlaget og gebyrinntektene pr. tilknyttet abonnent er henholdsvis 1585 kr. og 1779 kr. (i 2009). Dette ligger ca. 700 kr. over gjennomsnitt for norske kommuner.

Dette gir da også et relativt høyt årsgebyr; 4193 kr. i 2009, gjennomsnittet for kommunene var 2707 kr.

For avløp var gebyrgrunnlag og gebyrinntekter pr. tilknyttet abonnent henholdsvis 1800 kr. og 1522 kr. (i 2009). Dette ligger henholdsvis 550 og 250 kr. over gjennomsnittet for kommunene.

Årsgebyret ligger også over, men her nærmere gjennomsnittet, dvs. 3381 kr. mot gjennomnittet for norske kommuner er på 3101 kr.

Kapital:

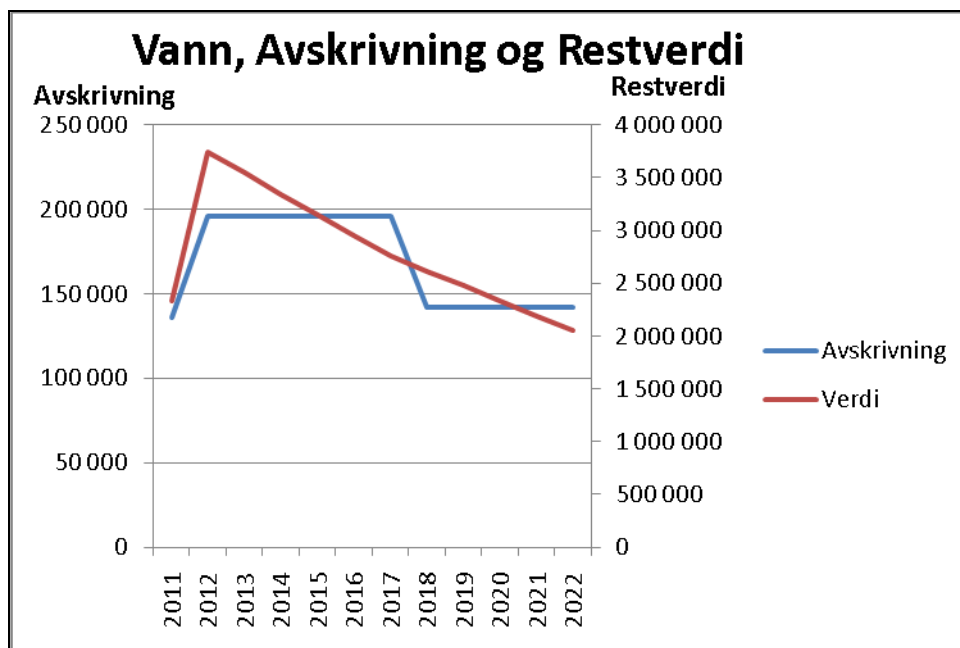
De kapitalkostnadene som aktiviseres og som framgår av selvkostregnskapet utgjør i utgangspunktet en samlet investering på kr. 12.794.435,- . Av dette utgjør ca. 3,3 mill.kr. investeringer innenfor vannforsyning og ca. 9,5 mill.kr. investeringer på avløpssektoren. Kjente investeringer som skal avskrives fra 2011 utgjør til sammen 720.000 kr. og i tillegg fra 2012 ytterligere kr. 1.650.000,-.

Restverdi pr. utgangen av 2010 var 5.722.842,-. Av dette 2,0 mill.kr. knyttet til vannforsyning og 3,8 mill.kr. knyttet til avløp.

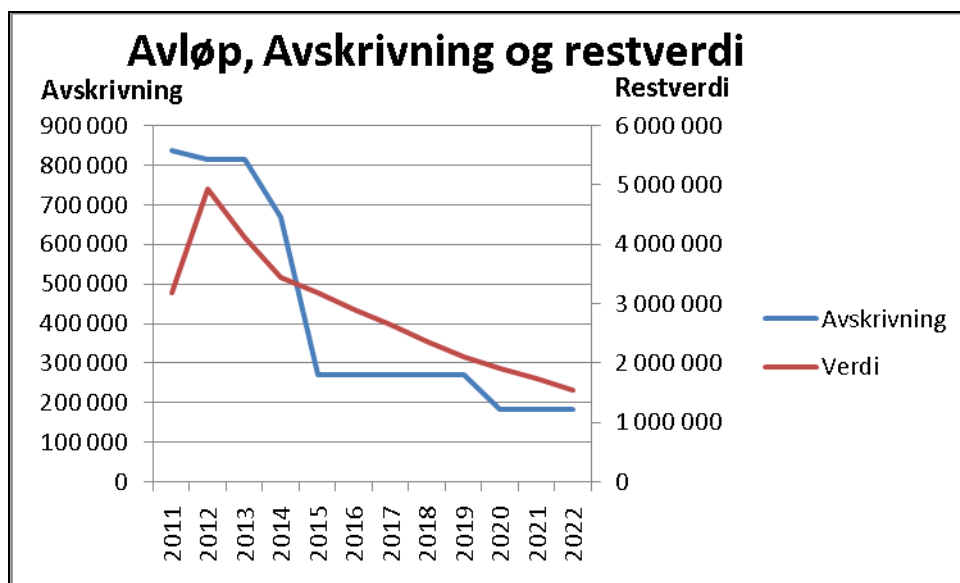
I selvkostgrunnlaget utgjør kapitalkostnadene 12 % for vann og 18 % for avløp.

Forholdet mellom restverdi og avskrivninger vil forløpe slik fram til 2022 ut fra de investeringer som er kjent, dvs. det er ikke lagt inn nye investeringer etter 2011. Hovedplan avløp og deretter hovedplan vann vil avklare framtidige investeringer.

For vannforsyning

For avløp

Oppsummering av økonomi:

Driftsregnskapet viser at kommunens gebyrgrunnlag, gebyrinntekter og årsavgift ligger godt over landsgjennomsnittet for vannforsyning og nærmere landsgjennomsnittet for avløp. Kommunen ligger nærmere gjennomsnittet for typiske innlandskommuner, spesielt for avløp.

Kapitalkostnadene utgjør i dag en relativt lav andel av selvkostgrunnlaget. Utgiftsfordelingen i selvkostgrunnlaget kan tyde på at ressursene i stor grad nå er innrettet mot å drifte og vedlikeholde eldre og nedslitte anlegg.

Sett i lys av at Sand- og Mo renseanlegg, samt Botner vannverk nå er avskrevet, og at kommunen har dette forholdet mellom drift og kapital, gir dette den tydeligste illustrasjon på den økonomiske utfordring kommunen står ovenfor innenfor VA-sektoren.

For å vedlikeholde og videreutvikle VA-sektoren i årene framover må forholdet mellom driftsutgifter og kapitalutgifter endres betydelig. Dette representerer en krevende endringsprosess.

4.5 System og rutiner

Nedenfor følger en oversikt over status for system og rutiner innenfor VA-sektoren i kommunen, oversikten er utarbeidet i samarbeid med kommunen ved rådgiver VA.

System og rutiner for vannforsyning Nord-Odal kommune	Ja	Delvis	Nei	merknad
Foreligger det internkontrollsystem i form av håndbok eller på annen måte?		x		Er utarbeidet generelt for kommunen, i tillegg har vi noe vi kaller IK-vann, men dette er ikke ferdig utviklet og er i stor grad mangelfullt og ikke tatt ordentlig i bruk.
Er det et system for registrering av avvik?	x			Brukes i for liten grad, men bruken er økende.
Er det system for oppfølging, inkl. lukking av avvik?	x			
Er kritiske faktorer for virksomheten kartlagt?		x		ROS-analyse er ikke gjennomført på fagnivå. Er utarbeidet for HMS. Ligger som årlig rutine.
Tilfredsstillende IK-systemet IK MAT-forskriften?			x	Mangler beredskapsplan
Når er siste revisjon av Mattilsynet gjennomført? (årstall i merknadsfelt)				15.11.2007 og i 2003. Tilsynsrapportene foreligger. Varslet ny revisjon april 2011
Når er siste revisjon av Arbeidstilsynet gjennomført? (årstall i merknadsfelt)				Ikke gjennomført
Foreligger det:				
Prosedyrer for HMS	x			
Prosedyrer for drift vannforsyning		x		Se over
Prosedyrer for lekkasjekontroll			x	
Prosedyrer for planlegging og prosjektering			x	
Prosedyrer for anleggsutførelse			x	
Prosedyrer for forvaltningsoppgaver			x	
Foreligger det:				
Tekniske driftsinstrukser for vannbehandlingsanlegg		x		
Tekniske driftsinstrukser for høydebasseng			x	
Tekniske driftsinstrukser for pumpestasjoner				Har ikke pumpestasjoner på vann
Kort egenvurdering av internkontroll:		x		Det er etablert internkontrollsystem men dette er ikke godt nok utviklet og implementert. Mangler ROS-analyse og beredskapsplan.

Oppsummering av system og rutiner vannforsyning:

Det er etablert system og rutiner på mange områder, men system og rutiner for internkontroll er mangelfull, det er ikke gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse og det foreligger ikke beredskapsplan.

System og rutiner Avløp Nord-Odal kommune	Ja	Delvis	Nei	merknad
Foreligger det internkontrollsystem i form av håndbok eller på annen måte?		x		Kun på HMS
Er det et system for registrering av avvik?	x			Arbeider for å få opp bruken
Er det system for oppfølging, inkl. lukking av avvik?	x			
Er kritiske faktorer for virksomheten kartlagt?		x		I forhold til HMS, ikke i forhold til forurensning
Når er siste revisjon av Forurensningsmyndighet gjennomført? (årstall i merknadsfelt)			2010	Tilsynsrapport foreligger
Når er siste revisjon av Arbeidstilsynet gjennomført? (årstall i merknadsfelt)			2009	Tilsynsrapport foreligger
Foreligger det:				
Prosedyrer for HMS		X		
Prosedyrer for drift avløp			X	
Prosedyrer for planlegging og prosjektering			X	
Prosedyrer foranleggsutførelse			X	
Prosedyrer for forvaltningsoppgaver			X	
Foreligger det:				
Tekniske driftsinstruksjoner for slamavskillere			X	
Tekniske driftsinstruksjoner pumpestasjoner		x		Nye pumpestasjoner har dette. Kun i forhold til IK-EI på øvrige.
Tekniske driftsinstruksjoner regnvannsoverløp			X	
Kort egenvurdering av internkontroll:				Det er etablert IK for HMS, men ikke i forhold til tekniske og fagspesifikt for avløpssektor. Mangler ROS og beredskapsplan.

Oppsummering av system og rutiner avløp:

Det er etablert system og rutiner på mange områder, men system og rutiner for internkontroll er mangelfull og det er ikke gjennomført risiko- og sårbarhetsanalyse.

Andre systemer og rutiner for vannforsyning og avløp Nord-Odal kommune	Ja	Delvis	Nei	Merknad
Ledningskartverk: (skriv svar i merknadsfelt)				
Produktnavn	X			GeminiVA
Status digitalisering av ledningsnett, samt oppdatering		x		CA 95 % er registrert
Driftsovervåkning VA-anleggene: (skriv svar i merknadsfelt)				
Leverandør				Guard Systems Engineering
Program og versjon				Citect Scada V 7.0 Sp 2
Plassering driftssentral				Sand ra
Kan driftssentral nås av ansatte via pc og/eller internett	X			
Hvilke driftsenheter og funksjoner kan overvåkes?				To renseanlegg avløp (Sand og Mo), ett vannverk (Botner) og 4 pumpestasjoner (Evjebakken, Nettet, Framnes og Mo bru)
Vaktordning VA: (skriv svar i merknadsfelt)				
Type ordning			x	På innkalling hvis en situasjon oppstår. Ikke formalisert. Under vurdering å etablere vaktordning
Omfang (for eksempel døgn)				
Antall personer som inngår				
Årskostnader vakt vann (evt. anslag) Årskostnader vakt avløp (evt. anslag)				
Risikovurderinger og beredskap				
Er det gjennomført (årstall) ROS-analyse?		x		2008, på HMS og arbeid pumpestasjoner. Har generell ROS analyse for kommunen
Er det utarbeidet / godkjent Beredskapsplan?				Generell beredskapsplan for kommunen vedtatt, men ikke for vann og avløp.

Oppsummering av andre system og rutiner for vann- og avløp:

Kommunen er bra à jour i forhold til digitalisering av ledningsnett og oppdatering av dette.

Det er gjennomført generell ROS-analyse for kommunen og det foreligger også generell beredskapsplan.

I forhold til risiko og sårbarhet er det positivt at det planlegges å innføre vaktordning innenfor sektoren.

4.6 Status tilsyn

Nedenfor er det gjengitt en oversikt / status for de tilsyn som er gjennomført i forhold til virksomhetsområdet etter 2003. Dette er tilsyn fra Fylkesmannen, arbeidstilsynet, mattilsynet - næringsmiddelkontrollen.

Tilsyn	Hensikt - referanse til brev / evt. gjennomført dato	Avvik – anmerkning Kommentarer - svar – evt. avvik lukket
Fylkesmannen	Kontrollaksjon avløp 2010: inspeksjon av Sand renseanlegg, gjennomført 06.10.10, brev av 14.10.10 med svarfrist 01.01.11, utsatt til 15.04.11	Følgende avvik og anmerkninger: <ul style="list-style-type: none"> - Risikovurdering for avløpsanlegget er ikke tilfredsstillende - Kommunen har ikke gjort tilstrekkelig forberedelser til klimaendringer - Overløp av urensset kloakkvann blir ikke tallfestet ved alle utslippspunkt - Driftsforholdene i renseanlegg er ikke tilfredsstillende dokumentert Er besvart ved brev datert 01.04.2011
Fylkesmannen	Tilsyn med kommunens drift av anlegget (Slettholen) og håndtering av slam, 27.09.10	3 avvik: <ul style="list-style-type: none"> - Virksomhetens kontroll med driften av anlegget er ikke tilfredsstillende - Virksomhetens håndtering av slam er ikke tilfredsstillende - Slam mellomlagres ut over tillatt lagringstid 1 anmerkning: <ul style="list-style-type: none"> - Kommunen har ikke tilfredsstillende håndtering av ristgods. Foreløpig svar avgitt 03.02.11; Viser til arbeid med ny hovedplan avløp, samt forprosjekt nytt felles avløpsanlegg Viser også til tidligere omtalte utredning fra DiH om evt. felles slambehandlingsanlegg med flere Glåmdalskommuner. Ønsker å avgi endelig svar innen 01.07.11
Fylkesmannen	Kontrollaksjon avløp 2010 – brevkontroll, brev av 03.09.10, med svarfrist 20.09.10	Kommentarer fra kommunen datert 20.09.10 i utfylt skjema: <ul style="list-style-type: none"> - vedrørende vesentlige endringer på renseanlegg og krav til sekundærrensing; OK - registrering driftstid for utslipp av overløp på avløpsnettet; noen overløp mangler utstyr for registrering og kommunen har ikke framdriftsplan for oppfølging av dette - fornyelse av avløpsnettet; behov registrert: ny hovedplan avløp under arbeid - tilpasning klimaendringer, økt

		nedbørsintensitet, økt belastning nett; vil bli oppfulgt gjennom ny hovedplan avløp
Arbeidstilsynet	Vurdere arbeidsmiljøforholdene ved Sand og Mo renseanlegg, brev av 24.07.09 etter tilsyn 27.05.09	<p>6 avvik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ventilasjonsanlegg fungerte bare delvis - Stor risiko for spredning av smittsom biologisk avgass fra avløpsbassengene som ikke er tildekket - Arbeid i kummer og bassenger uten at forsvarlig oksygennivå kan dokumenteres eller at det benyttes friskluftsutstyr - Arbeid i kummer og bassenger uten at det er lagt til rette for redning - Mangelfull risikovurdering av arbeidsprosesser ved begge anleggene - Uklar ansvarsfordeling mellom enhetsleder og faglig leder om HMS-ansvaret ved avløpsanleggene <p>Svar ved brev av 19.08.09</p> <p>viser til at kommunen planlegger nytt felles avløpsrenseanlegg, ber om at oppfølging i forhold til avvik 1 – 5 sees i denne sammenheng, avvik 6 er avklart, men organisasjonsmessig er løsningen ikke ideell.</p>
Fylkesmannen	Sand renseanlegg Vedtak om plassering i risikoklasse 3 (tillegg til tillatelse 2006-052) Brev av 27.10.08	mottatt vedtak ok
Mattilsynet	Tilsyn vannforsyning Brev av 15.11.07	<p>1 avvik:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Manglende Internkontroll - ROS-analyser-Beredskapsplan påpekt
Næringsmiddelkontrollen	Godkjenning av vannverket Brev av 12.05.03	Nord-Odal kommunale vannverk godkjent

Oppsummering tilsyn:

De største utfordringene mht endelig lukking av avvik ligger innenfor avløpssektoren og er spesielt knyttet til renseanleggene.

Dette må sees i sammenheng med at kommunen er i sluttfasen med hensyn til viktige beslutninger i forhold til dette.

4.7 Samarbeid i dag

Nord-Odal kommune samarbeider aktivt med nabokommunene og kommunene for øvrig i fylket innenfor denne sektoren.

Kommunen er medlem i Driftsassistanse i Hedmark (DIH). Gjennom sitt medlemskap i DIH får kommunen tilgang på tjenester/kompetanse innenfor:

- Drift av vann- og avløpsanlegg
- Planlegging og utrednings oppgaver
- Byggherrestøtte i prosjekter
- Andre forvaltningsmessige oppgaver
- Utslipp fra industri til kommunalt avløpsnett
- Internkontroll og kvalitetssikringssystemer
- Informasjon, kurs, nettverksbygging og samarbeid

Det eksisterer et VA – nettverk for Glåmdalsdistriktet, men aktiviteten er lav ettersom kapasiteten for deltakerne til å følge opp er lav.

Kommunene har hver sine kartdatabaser, men oppdatering skjer felles.

Kommunen har nær kontakt med Sør-Odal kommune og kommunene rådfører seg med hverandre i faglige spørsmål.

5. SAMMENLIGNING AV NØKKELTALL

5.1 Innledning

Ut fra de alternative løsninger som skal vurderes er det fra KOSTRA tatt ut nøkkeltall for kommunene Sør-Odal, Grue, Kongsvinger, Stange, Hamar, Løten, Ringsaker og Eidskog. Eidskog er tatt med fordi det er kjent at også denne kommunen har vurdert/ vurderer alternative samarbeidsløsninger for denne sektoren.

KOSTRA - tallene må nyttes mer for å se tendenser og utviklingstrekk enn som eksakte svar på enkeltstående parametre. Man skal også være oppmerksom på at det kan være "feil" i materialet, blant annet ut fra forskjeller i innrapportering.

Som det framgår av de påfølgende tabeller så er forskjellene størst mellom kommunene innenfor vannforsyning. Dette skyldes stort sett ulik fordeling mellom kommunal og privat vannforsyning i kommunene. Vannkvalitet, krav til behandlingstiltak, abonnementsgrunnlag, spredt bebyggelse og flere andre faktorer kan forklare disse forskjellene.

Det er også markante forskjeller i kapitalelementets andel av selvkostgrunnlaget.

Mer tettbygde kommuner vil ha relativt flere innbyggere å fordele investeringskostnadene til anlegg og ledningsnett på. I mer tettbygde kommuner er det en større andel av innbyggerne som er tilknyttet de offentlige vann og avløpssystemene.

5.2 Vannforsyning:

Nedenfor følger en oversikt over økonomiske nøkkeltall innenfor vannforsyning. Dette er KOSTRA – tall fra henholdsvis **2009 og 2010**. Nedenfor følger først en nærmere definisjon av noen sentrale begreper.

Finansiell dekningsgrad

Indikatoren viser hvor stor del av gebyrgrunnlaget (netto totalkostnad) i kommunal vannsektor som ble dekket inn gjennom gebyrinntekter. Avsetning til fond og bruk av fond er ikke inkludert i beregningen av finansiell dekningsgrad.

$$\text{Finansiell dekningsgrad} = \text{Gebyrinntekter} * 100 / \text{Gebyrgrunnlaget (Netto totalkostnad)}$$

Selvkostgrad

Indikatoren uttrykker forholdet mellom kommunens gebyrinntekter og kommunens gebyrgrunnlag tillagt avsetning til selvkostfond/dekning av fremført underskudd eller fratrukket bruk av selvkostfond/fremføring av underskudd.

$$\text{Selvkostgrad} = \text{Gebyrinntekter} * 100 / \text{Gebyrgrunnlaget} + \text{avsetning til fond} - \text{bruk av fond}$$

Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal vannforsyning

Andel innbyggere tilknyttet kommunal vannforsyning. Innbyggere som er tilknyttet kommunale vannverk som forsyner færre enn 50 fastboende personer er ikke medregnet.

Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning (kr/tilkn.innb)

Indikatoren viser de samlede gebyrinntekter i kommunal vannsektor per tilknyttet innbygger.

Gebyrinntekter per tilknyttet innbygger = Gebyrinntekter / antall innbyggere tilknyttet kommunal vannforsyning

Gebyrgrunnlag per innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning (kr/tilkn.innb)

Gebyrgrunnlaget (eller netto totalkostnad) er beregnet utfra rapporteringer i KOSTRA-skjema 23. Antall innbyggere tilknyttet kommunal vannforsyning hentes fra Vannverksregistret (ansvarlig: Folkehelsa).

Netto totaltkostnad er summen av "direkte driftsutgifter" + "indirekte kostnader" + "kalkulatoriske rentekostnader" + "kalkulatoriske avskrivninger" - "andre inntekter", dvs. at det er det samme som gebyrgrunnlaget i en selvkostberegning.

Årsgebyr for vannforsyning (gjelder rapporteringsåret+1)

Gebyret er oppgitt for år n+1, dvs. at for år 2010 oppgis gebyret per 1. januar 2011. Gebyret oppgis uten merverdiavgift. Dersom stipulert årsgebyr er mest utbredt i kommunen er det dette som oppgis for en standardbolig på 120 m2 bruksareal. Dersom vannmåler er mest utbredt oppgis prisen for et forbruk på 150 m3.

	Nord-Odal	Sør-Odal	Grue	Kongsvinger	Stange	Hamar	Ringsaker	Løten	Eidskog
	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010
Folketall	5118 5113	7791 7831	5078 5024	17377 17436	19104 19154	28344 28662	32524 32842	7272 7353	6327 6299
Abonnenter tilknyttet vannverket	873 873	6732 6732	3652	13462 17264	15249	26087 26087	22819	5140 5140	213 213
Direkte driftsutgifter	1327 1298	8315 8677	2409 2657	9942 11514	13424 12630	17219 20457	16817 18697	4479 4903	271 294
Henførbare indirekte driftsutgifter	50 102	626 658	153 100	605	903 840	178 242	440 557	456 470	25 35
Driftsutgifter - samlet	1377 1400	8941 9335	2562 2757	10547 11514	14327 13470	17397 20699	17257 19254	4935 5373	296 329
Kapitalkostnader = Kalk. renter og avskrivninger	169 162	2819 2679	1585 1659	6208 6278	2468 2570	5498 4651	7264 8443	769 1143	215 200
Andre inntekter	162 170	2164 2545	207 682	1408 1373	296 486	422 268	81 169	212 166	
Gebyrgrunnlag	1384 1492	9596 9469	3940 3734	15347 16419	16499 15554	22473 25082	24440 27528	5492 6350	511 529
Gebyrinntekter	1553 1674	7205 7977	3894 3900	14819 15204	15612 16529	24093 21927	23698 25113	4867 5447	172 181
Saldo selvkostfond pr. 31.12	362 560	1246 567		1831 623		5633 3072	613	2061 1391	

	Nord-Odal	Sør-Odal	Grue	Kongsvinger	Stange	Hamar	Ringsaker	Løten	Eidskog	Gj.snitt norske kommuner 2009-2010
	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010	2009-2010
Selvkostgrad	100 100	100 100	99 104	100 100	95 106	100 100	100 93	98 94	34 34	98 99
Finansiell dekningsgrad	112 112	75 84	99 104	97 93	95 106	107 87	97 91	89 86	34 34	98 99
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal vannforsyning	17 17	86 86	72	78 99	80	92 91	70	71 70	3 3	84 90
Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	1779 1918	1070 1185	1066	1101 881	1024	924 841	1039	947 1060	808 850	1058 1025
Gebyrgrunnlag pr. innbygger tilknyttet kommunal vannforsyning	1585 1709	1425 1407	1079	1140 951	1082	861 961	1071	1068 1235	2399 2484	1078 1031
Andel kapitalkostnader av gebyrgrunnlaget	12 11	29 28	40 44	41 38	15 17	25 19	30 31	14 18	42 38	34 33
Driftsutgifter pr. tilknyttet innbygger	1577 1604	1328 1387	702	783 667	940	667 793	756	960 1045	1390 1545	739 726
Årsgebyr vann	4193 4323	2068 2340	2350 2715	2545 2321	2510 2690	1738 1864	2504 2770	2470 2740	1910 2101 ³	2707 2792

Antall innbyggere som er tilknyttet det kommunale vannverket varierer mye og har stor innvirkning på de øvrige nøkkeltall. Sør-Odal kommune og Hamar kommune er eksempler på kommuner hvor en stor andel av innbyggerne er tilknyttet. Eidskog kommune og Nord-Odal kommune er eksempler på det motsatte.

Andelen av kapitalkostnader av gebyrgrunnlaget er den andre parameteren hvor det er markante utslag. Her ligger GIVAS – kommunene noe over de andre og også her ligger Nord-Odal svært lavt.

Når vi ser på årsgebyrene så ligger Nord-Odal kommune på henholdsvis 4193 kr. og kr. 4323 kr. for disse to rapporteringsårene , mens:

Årsgebyr Sør-Odal kommune: 2068 kroner og 2340 kroner

Gjennomsnitt årsgebyr GIVAS kommunene: 2448 kroner og 2518 kroner

Gjennomsnitt årsgebyr HIAS kommunene: 2306 kroner og 2516 kroner

Norsk Vann har i samarbeid med sine medlemskommuner utviklet **vurderingskriterier** for standarden på norske VA-tjenester. Vurderingskriteriene bygger på objektivt målte indikatorer og kriterier som dels er gitt som krav til Drikkevannsforskriften, dels er beste praksis i VA-sektoren for god standard. Målesystemet angir resultatene i hht. **God**, **Mangelfull** og **Dårlig standard**.

Vurderingskriteriene for vannforsyningen omfatter følgende 4 elementer:

- 1. Hygienisk betryggende vann.** **God:** 100 % av innbyggerne tilknyttet har god hygienisk kvalitet og to hygieniske barrierer. **Dårlig:** > 10 % / 1000 innbyggere har dårlig kvalitet og/eller har dårlig/mangler hygienisk barrieresikring.

³ Eidskog kommune nytter 401 kr. pr. "andel" tilknyttet

2. **Bruksmessig vannkvalitet.** **God:** 100 % av innbyggerne tilknyttet har god kvalitet mht. pH og farge. **Dårlig:** > 25 % / 5000 innbyggere mangler/har dårlig bruksmessig kvalitet.
3. **Alternativ forsyning.** **God:** 100 % av innbyggerne tilknyttet har god alternativ forsyning i inntil 3 mnd. **Dårlig:** > 25 % / 5000 innbyggere mangler/ har dårlig alternativ forsyning.
4. **Distribusjonsnett.** **God:** "ikke bokført vann" – lekkasjer og usikkerhet < 20 %. **Dårlig:** ledningsfornyelse < 0,5 % og "ikke bokført vann" > 40 % eller lekkasjereparasjoner > 0,10 pr. km

Mangelfull er mellomliggende standard

Ut fra den forutgående gjennomgang av status, inkl. kommunens egen vurdering og nøkkeltall fra KOSTRA kan standarden for vannforsyningen i Nord-Odal oppsummeres som følger (det er da **forutsatt at den utbedring av renseanlegget i Botner vannverk** er utført):

Kriterium standard på vannforsyningen	vurdering
Hygienisk betryggende vann	God
Bruksmessig vannkvalitet	God
Alternativ forsyning	Mangelfull
Distribusjonsnett	Mangelfull

5.3 Avløp

Nedenfor følger en oversikt over økonomiske nøkkeltall innenfor avløp. Dette er KOSTRA – tall fra henholdsvis 2009 og 2010. Nedenfor følger først en nærmere definisjon av noen sentrale begreper.

Finansiell dekningsgrad

Indikatoren viser hvor stor del av gebyrgrunnlaget (netto totalkostnad) i kommunal avløpsektor som ble dekket inn gjennom gebyrinntekter. Avsetning til fond og bruk av fond er ikke inkludert i beregningen av finansiell dekningsgrad.

Selvkostgrad

Indikatoren uttrykker forholdet mellom kommunens gebyrinntekter og kommunens gebyrgrunnlag tillagt avsetning til selvkostfond/dekning av fremført underskudd eller fratrukket bruk av selvkostfond/fremføring av underskudd.

$$\text{Selvkostgrad} = \text{Gebyrinntekter} * 100 / \text{Gebyrgrunnlaget} + \text{avsetning til fond} - \text{bruk av fond}$$

Andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste

Antall fast bosatte innbyggere tilknyttet kommunalt avløp er hentet fra data rapportert i skjema 26A del 3.

Indikatoren viser hvor stor del av den fast bosatte befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste. Tallet inkluderer også innbyggere tilknyttet kommunale anlegg mindre enn 50 pe (små anlegg) og eventuelle innbyggere fra kommunen tilknyttet interkommunale anlegg som er lokalisert i nabokommunen. Indikatoren beregnes som antall innbyggere tilknyttet delt på folketall i kommunen. Teller multipliseres med 100 for å få prosentvis andel.

Gebyrinntekter per innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste (kr/tilkn.innb)

Indikatoren viser de samlede gebyrinntekter i kommunal avløpssektor per tilknyttet innbygger.

Gebyrgrunnlag per innbygger tilknyttet kommunal avløpstjeneste (kr/tilkn.innb)

Gebyrgrunnlag er beregnet utfra rapporteringer i KOSTRA-skjema 23.

 Gebyrgrunnlaget = Direkte driftsutgifter + henførbare indirekte driftsutgifter + kalkulatoriske rentekostnader + kalkulatoriske avskrivninger - andre inntekter.
 Data hentes fra skjema 23

Årsgebyr for avløpstjenesten (gjelder rapporteringsåret+1)

Gebyret er oppgitt for år n+1, dvs. at for år 2010 oppgis gebyret per 1. januar 2011.

Gebyret oppgis uten merverdiavgift. Dersom stipulert årsgebyr er mest utbredt i

kommunen er dette som oppgis for en standardbolig på 120 m2 bruksareal. Dersom vannmåler er mest utbredt oppgis prisen for 150 m3 avløpsvann.

	Nord-Odal	Sør-Odal	Grue	Kongsvinger	Stange	Hamar	Ringsaker	Løten	Eidskog
	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010
Folketall	5118 5113	7791 7831	5078 5024	17377 17436	19104 19154	28344 28662	32524 32842	7272 7353	6327 6299
Abonnenter tilknyttet avløpsnett(over 50 pe)	2660 2679	3448 3502	2150 3046	13150	12089 12089	26087 25857	23940 25532	4765 4765	3917 3925
Direkte driftsutgifter	4275 3826	5580 4941	4152 4743	11471 13682	13820 13327	25109 32143	30452 32873	3227 3870	3645 3812
Henførbare indirekte driftsutgifter	256 300	429 415	198 189	691	936 872	172 212	810 1006	396 408	120 155
Driftsutgifter – samlet	4531 4126	6009 5356	4350 4932	12162 13682	14756 14199	25281 32355	31262 33879	3623 4278	3765 3967
Kapitalkostnader = Kalk. renter og avskrivninger	865 816	3547 3021	2718 3199	6395 6205	5556 5969	11628 10180	10579 10793	938 1127	2161 2109
Gebyrgrunnlag	4787 4412	7569 6286	4644 5952	15415 17350	20300 20156	36732 41555	41613 44406	4556 5405	5470 5675
Gebyrinntekter	4048 4370	5927 6536	4924 4923	15155 15483	15468 21566	41946 39822	40472 39701	4660 4544	4703 5564
Saldo selvkostfond pr. 31.12	728 707			1989 115		7481 7662	4131	1602 938	
Antall meter ledningsnett	44000 44694	89881 89896	39741 40826	121607 123049	171214 171442	209152 213086	286159 298988	62650 70654	48740 49520

	Nord-Odal	Sør-Odal	Grue	Kongsvinger	Stange	Hamar	Ringsaker	Løten	Eidskog	Gj.snitt norske kommuner
	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010	2009 2010
Selvkostgrad	100 100	100 100	106 83	100 100	76 107	100 100	100 99	99 95	86 98	100 101
Finansiell dekningsgrad	85 99	78 104	106 83	98 89	76 107	114 96	97 89	102 84	86 98	102 102
Andel av befolkningen tilknyttet kommunal avløpstjeneste	52 52	44 45	98 101	76 59	103 63	92 90	74 78	66 65	62 62	84 85

Gebyrinntekter pr. innbygger tilknyttet kommunalt avløp (kr./tilkn.innb.)	1522 1631	1719 1866	994 969	1152 1510	784 1784	1608 1540	1691 1555	978 954	1201 1418	1278
Gebyrgrunnlag pr. innbygger tilknyttet kommunalt avløp	1800 1647	2195 1795	938 1172	1172 1692	1029 1667	1408 1607	1738 1739	956 1134	1396 1446	1250 1287
Andel kapitalkostnader av gebyrgrunnlaget	18 19	47 48	59 54	42 36	27 30	32 25	25 24	21 21	40 37	34 34
Driftsutgifter pr. tilknyttet innbygger	1703 1540	1743 1529	878 971	925 1335	748 1175	969 1251	1306 1327	760 898	961 1011	871 893
Årsgebyr avløp	3381 3651	3339 3437	4665 5538	3218 2568	3835 4132	3060 3146	4067 4700	2800 3100	⁴	3101 3186

På avløpssektoren er det mindre variasjon i andel innbyggere som er tilknyttet. Hamar kommune er den av disse kommunene med størst andel tilknyttet. Andelen tilknyttet kan også si noe om hvorvidt kommunen har et omfattende oppfølgingsansvar i forhold til mindre private avløpsanlegg. Det er også innenfor avløp markante forskjeller vedrørende andel kapitalkostnader av gebyrgrunnlaget. Også her ligger GIVAS kommunene høyest, mens Nord-Odal ligger svært lavt - lavest.

Årsgebyret i Nord-Odal kommune er på henholdsvis 3381 kr. og 3651 kr. for disse to rapporteringsårene, mens:

Årsgebyr Sør-Odal kommune: 3339 kroner og 3437 kroner
 Gjennomsnitt årsgebyr GIVAS' kommunene: 3942 kroner og 4053 kroner
 Gjennomsnitt årsgebyr for HIAS' kommunene: 3441 kroner og 3770 kroner

Norsk Vanns vurderingskriterier for avløp omfatter følgende 3 elementer:

- 1. Tilknytning til godkjent utslipp. God:** 98 % av innbyggerne i rensedistriktene er tilknyttet godkjent utslipp. **Dårlig:** < 95 % av innbyggerne i rensedistriktene er tilknyttet godkjent utslipp.
- 2. Avløpsnett. God:** Antall kloakkstopper < 0,05 pr. km ledning pr. år og antall kjelleroversvømmelser med erstatningskrav < 0,10 pr. 1000 innbygger tilknyttet. **Dårlig:** Fornyelsestakt ledningsnett er < 0,5 % av spillvannsnettet og antall kloakkstopper > 0,20 pr. km eller antall kjelleroversvømmelser > 0,30 pr. 1000 innbyggere.
- 3. Overløpsutslipp nett. God:** < 5 % av forurensingsproduksjonen tilknyttet avløpsnettet målt som BOF⁵ pe. Går i overløp på nettet. **Dårlig:** > 15 % går i overløp.

Mangelfull er mellomliggende standard

Ut fra den forutgående gjennomgang av status, inkl. kommunens egenrevisning og nøkkeltall fra KOSTRA kan standarden for avløpssektoren i Nord-Odal oppsummeres som følger:

Kriterium standard på avløp	vurdering
Tilknytning til godkjent utslipp	God
Avløpsnettet	Mangelfull
Overløpsutslipp nett	Dårlig

⁴ I følge kommunen er dette pr. dato kr. 55,80 pr. m2, dvs. 6696 for en bolig på 120 m2. (trolig feil tall i KOSTRA)

⁵ BOF - biologisk oksygenforbruk

5.4 Oversikt fra Norske huseiers landsforbund

Norske huseiers landsforbund presenterte nylig en oversikt over kommunale avgifter. For bl.a. å gi eksempler på avgiftsnivå hvor kommunene er organisert ulikt er følgende kommuner tilfeldig plukket ut:

Kommunale gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing for en bolig på 120 kvm i 2010. Gebyr i kroner inkl. mva og endring fra 2009 til 2010 i prosent (Norske huseiers landsforbund)

Organisert som / Kommune	vannavgift	kloakkavgift	renovasjonsavgift	feieavgift	Samlet avgift	Endring 09-10
Interkommunale selskap, IKS						
Holmestrand	4590	4385	3420	569	12964	19,3
Hof	4732	8624	3071	181	16608	15,0
Horten	2246	3411	2903	393	8953	-4,5
Stokke	2529	3143	3003	231	8905	0,2
Moss	3069	4097	2938	444	10547	17,6
Rygge	2006	5484	2188	446	10124	9,0
Råde	3988	6013	2485	425	12910	8,9
Vestby	4120	4793	3125	346	12384	8,8
Kommunale foretak, KF						
Narvik, KF	1830	2445	2995	453	7723	1,2
Molde, KF	1482	1531	3611	390	7015	11,0
Stord	3766	4494	2175	488	10923	9,0
Aksjeselskap, AS						
FjellVAR	4549	4344	2771	534	12198	4,4
Enhet i egen kommune						
Nord-Odal	5241	4226	1980	788	12235	5,1
Sør-Odal	2585	4174	2378	495	9631	10,0
Åsnes	3188	5594	2211	438	11430	0,0
Steinkjer	2827	4040	2029	428	9324	-7,9

Selv om denne oversikten ikke er fullstendig mht avgiftsnivå og organisasjonsform er det verdt å merke seg at det ikke er noen entydige sammenhenger mellom disse elementene. Det er altså ikke grunnlag for å hevde at organisasjonsform i seg selv er avgjørende for pris/kvalitet. Det er andre drivkrefter som er viktigere for avgiftsnivået enn hvordan virksomheten blir organisert.

Oversikten viser også at Nord-Odal heller ikke skiller seg spesielt ut, og at det er lokale variasjoner både mellom avgiftsområdene og kommunene.

6. ORGANISERING AV INTERKOMMUNALT SAMARBEID

6.1 Alternative løsninger for organisering

6.1.1 Stor frihet for kommunene

Norske kommuner har relativ stor frihet i hvordan de både organiserer sin egen organisasjon (basisorganisasjon) og hvordan de organiserer samarbeidet med andre kommuner. Valg av løsninger må primært tilpasses de oppgaver virksomheten eller samarbeidet skal tjene. Kommunene har de siste årene i økende grad tatt i bruk alternative organisasjonsløsninger, spesielt innenfor interkommunalt samarbeid. Nedenfor er det vist en oversikt over hvordan interkommunalt samarbeid fordeler seg over virksomhetsområder.

Antall interkommunale samarbeid i Norge

VIRKSOMHET/ ARBEIDSSOMRÅDER	ANTALL REGISTRERTE
Administrasjon og støttefunksjoner	303
Helsetjenester	206
Undervisning	139
Kultur	129
Brann, ulykkesvern og beredskap	124
Tilrettelegging, støtte- og bistand næringsutvikling	109
Vann, avløp og renovasjon/avfall	104
Natur, vern og areal	78
Sosialtjeneste	71
Regionrådsfunksjoner	70
Barn	55
Plan og bygg	40
Samferdsel	38
Energi, kraftproduksjon, leveranse	21
Annet	3
SUM	1490

6.1.2 Mulige organisasjonsformer

De mest aktuelle organisasjonsformene for kommunene kan ordnes i hovedgrupper som vist i tabell.

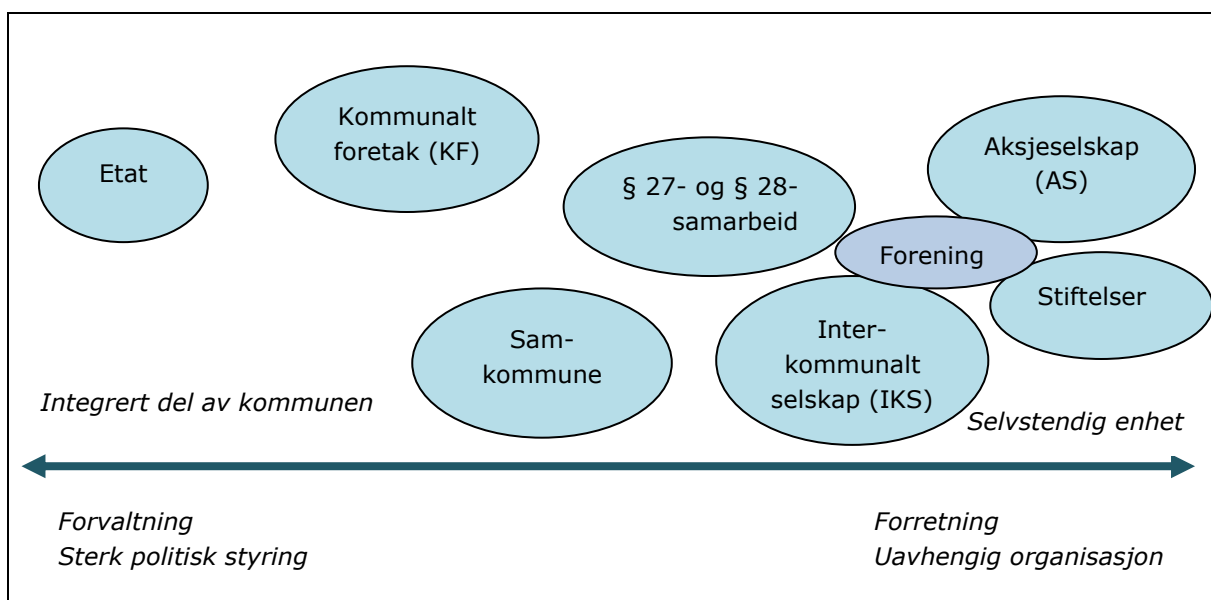
Organisasjonsformer form kommunale og interkommunale virksomheter i Norge

Nr	Hovedkategori	Selskapsformer
A	Organisasjonsform for kommunal virksomhet som drives av én kommune:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kommunal etat eller enhet ➤ Kommunalt foretak (KF)
B	Interkommunale virksomheter:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Samarbeid etter kommunelovens § 27. ➤ Vertskommune etter kommunelovens § 28 ➤ Interkommunalt selskap med ubegrenset ansvar (IKS) ➤ Samkommune (etter forsøksloven)

C	Organisasjonsformer som kan nyttes av enkeltkommune eller i samarbeid med andre:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aksjeselskap (AS) ➤ Stiftelser
D	Organisasjonsform etter forsøksloven:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Samkommune
E	Andre organisasjonsformer:	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Samvirke ➤ Borettslag ➤ Sameie ➤ Forening

Disse ulike organisasjonsformene innebærer ulik grad av uavhengighet og politisk styring. Dette er vist i figur.

Organisasjonsformer ordnet etter grad av politisk styring.

6.1.3 Kommunal enhet

Kommunal enhet eller etat er den mest vanlige organisasjonsformen, og dette betegnes også som den kommunale basisorganisasjon.

Rådmannen (administrasjonssjef) er den øverste administrative leder for den kommunale organisasjon. Alle kommunale enheter er knyttet organisatorisk til rådmannen.

6.1.4 Kommunalt foretak

Et kommunalt foretak (KF) er ikke et eget rettssubjekt. Det ligger dermed innenfor rammen av kommunelovens virkeområde, kf kommunelovens kapittel 11.

Foretaket er underlagt kommunestyrets beslutninger med hensyn til økonomi, frihetsgrader og virkeområde. Kommunale foretak er økonomisk og rettslig en del av kommunen, men er likevel organisert med et eget styre. Et kommunalt foretak kan kun omfatte virksomhet i en kommune.

I 2009 var det 237 kommunale foretak, KF i Norge. Noen av disse, dvs. 11 foretak, hadde sin virksomhet innenfor vann, avløp, renovasjon og vei.

Kommunens størrelse gjør organisering med VA-sektoren i et eget foretak uaktuelt.

6.1.5 Samarbeid etter kommunelovens § 27

Kommuneloven § 27 har regler om samarbeidsavtaler mellom kommuner når samarbeidet er organisert med eget styre. Denne type samarbeid kan være et eget rettssubjekt, men vil som oftest ikke være det. Samarbeidet må være organisert med eget styre, og styret må tildeles en viss selvstendig avgjørelsesmyndighet. Styrets myndighet må begrenses til avgjørelser som angår virksomhetens drift og organisering.

Styrets rolle og forholdet til samarbeidskommunene må utformes i vedtektene. Et samarbeid etter kommuneloven § 27 er lite regulert i loven, og det er i stor grad opp til kommunene hvordan de vil organisere det. At det er begrenset hva salgs myndighet som kan legges til et samarbeid etter kommunelovens § 27, avgrenser imidlertid hvilke type oppgaver det er aktuelt å samarbeide om etter denne lovhjemmelen, sammenlignet med vertskommunesamarbeid.

6.1.6 Vertskommunemodell etter kommunelovens § 28

Vertskommunemodellen er en ny organisasjonsløsning for interkommunalt samarbeid fra 2007. Denne samarbeidsmodellen er regulert i kommunelovens § 28, og er ment brukt for lovpålagte oppgaver og offentlig myndighetsutøvelse.

I en vertskommunemodell overlater kommunen ansvaret for bestemte oppgaver og beslutninger til en annen kommune – vertskommunen. Ansvarsområdet det blir samarbeidet om, blir utført innenfor den administrative organisasjonen til vertskommunen.

Modellen innebærer ikke etablering av en egen juridisk person, men er et rent avtalebasert samarbeid. Det er to varianter av samarbeid i en vertskommunemodell:

- administrativt vertskommunesamarbeid (§ 28b)
- vertskommune med interkommunal folkevalgt nemnd (§ 28c)

Et administrativt samarbeid innebærer at en kommune (samarbeidskommunen) kan avtale med en annen kommune (vertskommunen) at vertskommunen skal utføre oppgaver, og treffe avgjørelser, etter delegert myndighet fra samarbeidskommunen i enkeltsaker eller typer av saker som ikke er av prinsipiell betydning.

Samarbeid med folkevalgt nemnd innebærer at all offentlig myndighetsutøvelse kan delegeres til vertskommunen, med mindre dette er avskåret i lov. Etersom denne vertskommunemodellen gir anledning til å delegerer oppgaver og beslutningsmyndighet på mange av kommunens kjerneområder, også når det gjelder saker av prinsipiell betydning, vil hensynet til folkevalgt innflytelse være viktig. I denne modellen er det således bygget inn spesielle styringsvirkemidler, som skal gjøre det forsvarlig å overføre beslutningsmyndighet på mange områder til en vertskommune. Det ligger i navnet at det opprettes en egen folkevalgt nemnd i vertskommunen. Deltakerkommunene kan delegerer myndighet til denne nemnda, også i saker av prinsipiell betydning, men i så fall er det et krav at hver av deltakerkommunene er representert i nemnda.

Samtidig kan en samarbeidskommune gi vertskommunen instruks om utøvelsen av den delegerte myndigheten. Dersom en deltakerkommune aktivt tar i bruk alle de styringsvirkemidler som det er anledning til, kan det imidlertid gå på bekostning av beslutningseffektiviteten i samarbeidsordningen. Jo sterkere styring fra den enkelte deltakerkommune, dess mer tungdrevet kan beslutningsprosessene bli. En må derfor finne fram til et balansepunkt mellom hensynet til styring fra den enkelte kommunes side, og hensynet til at det skal være en viss effektivitet i beslutningsprosessene.

Formelt kan det være aktuelt å organisere et samarbeid med Sør-Odal som et § 28 – samarbeid. Drift kan gjennomføres som § 28b – samarbeid og myndighetsutøvelse etter § 28 c.

6.1.7 Aksjeselskap

Denne selskapsformen er velkjent både i det private næringsliv og i kommunal forvaltning, og er regulert i aksjeloven. Aksjeselskap (AS) kan benyttes av kommunen både alene, i fellesskap med andre kommuner, annen offentlig myndighet eller private aktører.

Et viktig kjennetegn ved aksjeselskapsformen er eierens begrensede økonomiske ansvar. Eierne er ikke ansvarlige for selskapets forpliktelser, utover innskutt kapital. Dette innebærer at et AS, i motsetning til en kommune, kan gå konkurs. Dette vil bl.a. innebære at lånevilkårene for et AS ofte vil være dårligere enn for en kommune. AS-formen må brukes når andre enn kommuner skal delta, eller når kommunen ønsker reell ansvarsbegrensning.

Dersom kommunen har strategiske målsetninger for eierskapet, bør kommunen ha kontroll med selskapet ved å eie 50 % eller mer av aksjene alene eller sammen med andre strategiske partnere. Overføring av eiendom til aksjeselskapet vil utløse dokumentavgift.

6.1.8 Interkommunalt selskap, IKS

Denne organisasjonsformen er regulert i en egen lov om interkommunale selskaper, og er ment å være skreddersydd for interkommunalt samarbeid om selvstendig tjenesteproduksjon og annen økonomisk virksomhet.

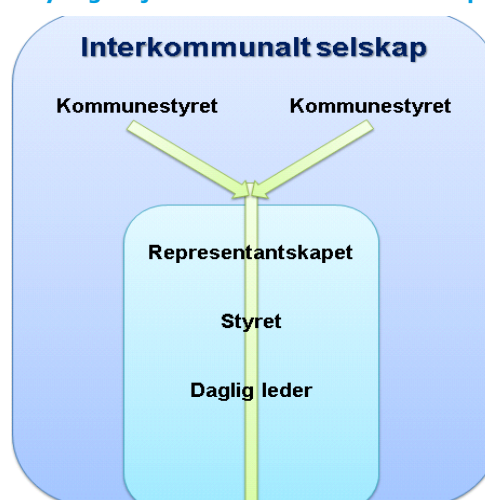
Et interkommunalt selskap er en egen juridisk enhet, hvor bare kommuner / fylkeskommuner, og andre interkommunale selskaper kan være deltagere. Et viktig kjennetegn for et interkommunalt selskap er at deltagerne til sammen har ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser.

Den enkelte deltaker hefter for "sin" andel av selskapets totale forpliktelser. Et interkommunalt selskap skal ha et styre og en daglig leder som står ansvarlig for forvaltningen av selskapet. Deltagernes myndighet i selskapet skal utøves via et representantskap som er selskapets øverste myndighet. Her skal samtlige deltakere være representert med minst en representant. Dette innebærer at den enkelte deltakerkommunen ikke kan utøve eiermyndighet direkte overfor selskapets styre eller administrasjon.

Representantskapet har noe utvidet myndighet i forhold til generalforsamlingen i et AS. Ved en eieravtale kan eierne øke sin styring og kontroll ved for eksempel å angi at visse saker må behandles av representantskapet. Den utvidede innflytelsen har først og fremst sammenheng med deltakernes ubegrensede ansvar for selskapets forpliktelser. Når deltakerne påtar seg et større ansvar er det også naturlig at styringsmulighetene utvides.

For å tydeliggjøre styringslinja i forhold til et interkommunalt selskap vises det til påfølgende illustrasjon. Som dette viser så må kommunene utøve sitt eierskap gjennom representantskapet.

Styringslinje for interkommunalt selskap

Det er viktig å være klar over at både formannskapet - og rådmannens rolle endres mht styringslinjen når kommunen velger en foretaks- eller selskapsform. Både for et kommunalt foretak, et aksjeselskap og et interkommunalt selskap går styringslinjen direkte fra kommunestyret til styret for virksomhet. Det er også formelt viktig at daglig leder i slike selskaper skal rapportere – forholde seg til styreleder i selskapene.

I et interkommunalt selskap kan det fastsettes likt gebyr for deltakerkommunene. Det er imidlertid da en klar forutsetning at tjenestene som ytes i den enkelte kommune er tilnærmet helt lik. Uansett er det deltakerkommunenes kommunestyre som formelt fastsetter gebyret.

Med enkelte unntak (for eksempel Forurensningslovens § 15A) kan det delegeres myndighet til et interkommunalt selskap.

I 2009 var det registrert 229 interkommunale selskap i Norge. 17 av disse hadde sin virksomhet innenfor veg, vann- og avløpssektoren. 46 av selskapene var renovasjonsselskaper.

Antall norske interkommunale selskaper (IKS) etter virksomhetsområde

Nr	Type virksomhet	Antall	Merknad
1	Hjelpetjenester for offentlig administrasjon	47	Revisjon, kontrollutvalg, IKT, sekretariat mm
2	Renovasjon ⁶	46	
3	Brannvern	24	
4	Kultur, idrett og fritid	23	
5	Helse- og sosialtjenester	19	
6	Veg, vann, avløp	17	
7	Offentlig administrasjon tilknyttet ulike formål og sektorer	16	Regionråd, næringselskap mm
8	Drift av havne- og kaianlegg	10	
9	Arkitekt og konsulentvirksomhet	10	
10	PP- tjenester og annen undervisning	9	
11	Utleie av egen fast eiendom ellers	2	Næringsmiddelkontroll
12	Elektrisitet, varme	3	
13	Rutebiltransport	1	
14	Skog, avvirkning	1	
15	Annet	1	
	Sum	229	

6.1.9 Samkommune

Kommunal- og regionaldepartementet har fremmet forslag om å lovfeste organisasjonsmodellen Samkommune. Forslaget ble sendt på høring i april 2010 med 1.oktober 2010 som høringsfrist. Nå gjennomføres det forsøk med denne modellen med hjemmel i Forsøksloven.

Innherred Samkommune ble etablert 01.04.09 og er et samarbeid mellom kommunene Verdal og Levanger. Etter søknad ble dette forsøket forlenget med ytterligere 2 år i desember 2009. 4 kommuner i Midt-Namdalen (Namsos, Namdalseid, Overhalla og Fosnes) fikk i september 2009 Kommunal- og regionaldepartementets godkjenning som landets andre samkommune.

⁶ Et vann-,avløp- og renovasjonsselskap kan være registrert enten under renovasjon eller under veg,vann,avløp avhengig av hvilken næringskode de er registrert under i Brønnøysundregisteret

En samkommune

- dekker minst to kommuner
- har eget politisk styringsorgan valgt av og blant kommunestyrene
- har beslutningsmyndighet over egne oppgaver
- har selvstendig økonomi og indirekte finansiert
- er en egen juridisk enhet med ubegrenset deltakeransvar
- har egen administrasjon og fagavdelinger (utgått fra kommunene)

Samkommunen innebærer at noen av kommunestyrets representanter velges inn i et samkommunestyre. Medlemmene trenger ikke å være fra formannskapet, med unntak av ordføreren. Det etableres en ny politisk arena med beslutningsmyndighet og dermed vil kommunestyret (i primærkommunen) beslutte over færre oppgaver.

For kommunens ansatte vil etablering av en samkommune ikke innebære et skifte av arbeidsgiver. Den ansattes opprinnelige kommune er fortsatt formell arbeidsgiver. Det kan imidlertid medføre endring i lokalisering og medarbeidere vil kunne oppleve å få nye både politiske, administrative og faglige ledere.

Oppgavene som legges inn i samkommunemodellen kan representere et spenn fra en indirekte valgt generalistkommune til at det samarbeides om en oppgave. Oppgavene som legges til samkommunen kan være plan- og utviklingsoppgaver, administrative støttefunksjoner, kompetansekrevene tjenesteyting eller individrettet tjenesteyting.

Hvorvidt Samkommune blir vedtatt/lovfestet som en egen organisasjonsløsning vil trolig bli avklart i løpet av 2011.

Å etablere en Samkommune for ett virksomhetsområde synes lite aktuelt.

6.2 Eierstrategi og eierskapsmeldinger

Som medeier i en virksomhet er det viktig å utøve eierrollen aktivt. Oppmerksomheten på dette har vært klart økende innenfor offentlig sektor, kanskje kan man også si innenfor kommunal sektor spesielt de siste årene. Dette har naturlig nok sammenheng med en stor økning i antall kommunale selskaper og i selskaper hvor kommuner er medeiere. Dette gjelder uavhengig av valg av selskapsform. Det bør også understrekes at det å utvikle eierskapsstrategier og å nytte gjerne årlige eierskapsmeldinger som ledd i et helhetlig styringssystem for kommunen etablerer en balanse i forhold til de endringer man får i tradisjonelle styringslinjer, jmf. eksempel styringslinje Interkommunalt selskap, IKS.

7. OVERSIKT OVER SAMARBEIDSLØSNINGER I NORGE I DAG

Nedenfor følger en oversikt over alternative organisasjonsløsninger innenfor sektoren i dag. Oversikten er laget på grunnlag av oversendt materiale fra Norsk vann⁷ . dvs. med basis i deres medlemsregister. Oversikten er ikke uttømmende da ikke alle kommunene i Norge er medlemmer i Norsk Vann.

Interkommunale selskap (IKS)

Asker og Bærum Vannverk
Askim, Hobøl og Spydeberg Avløpssamarbeid (ASHA)
Glåmdalen interkommunale vann- og avløpsselskap, GIVAS
Glitrevannverket (Drammensregionen)
Hedemarken interkommunale VAR-selskap, HIAS
Interkommunalt vann-, avløp- og renovasjonsverk, IVAR (Stavangerregionen)
MOVAR – (kommunene Moss, Rygge, Råde, Vestby og Våler)
Nedre Romerike Vannverk (NRV)
Nedre Romerike Avløpsselskap (NRA)
Søndre Follo Renseanlegg
Nordre Follo Renseanlegg
Tønsbergfjordens avløpsutvalg, TAU
Vestfjorden Avløpsselskap, VEAS (Oslo, Bærum)
Vestfold interkommunale vannverk, VIV

Kommunale foretak (KF)

Bergen Vann KF
FREVAR KF
Molde Vann og avløp KF
Narvik VAR KF
Stord Vatn og Avlaup KF
Sørum Kommunalteknikk KF
Vadsø VAR KF

Aksjeselskap (AS)

Bekkelaget Vann AS (driver Bekkelaget renseanlegg på oppdrag for Oslo kommune)
Bærum Vann AS (eies av Bærum kommune og driver Aurevann vannbehandlingsanlegg)
Bømlo Vatn og Avlaupsselskap AS
FjellVAR AS
Sund Vatn og Avlaup AS
Sykkylven Energi AS (driver VAR for Sykkylven kommune)
Nannestad Vannverk AS

Andelslag/andre organisasjonsformer

Frosta Vassverk A/L
Ølen Vassverk BA

Driftsassistanse

---

⁷ Utarbeidet og oversendt fra Nors Vann v/Ole Lien –februar 2011

Organisert samarbeid, mange steder på fylkesnivå, så som i for eksempel:

Hordaland

Østfold

Hedmark

Samarbeidsprosjekt

En rekke kommuner samarbeider på prosjektbasis om oppgaveløsning innenfor VA-området. Dette kan omfatte løsning av enkeltoppgaver eller mer omfattende og helhetlig samarbeid.

Et godt utviklet samarbeid er Samarbeidsprosjektet Godt Vann Drammensregionen.⁸ Her samarbeider 9 kommuner i Drammensregionen og Glitrevannverket. Formålet med samarbeidet er å sikre god vannforsikring og avløpshåndtering til alle innbyggerne i regionen. Det er inngått en egen avtale om samarbeidet. Det gjennomføres en rekke delprosjekter i dette samarbeidet. Regionrådet hvor ordførerne er representert og hvor rådmennene møter blir holdt orientert, drøfter og gjør anbefalinger i viktige saker. Disse kommunene skal nå vurdere å etablere et felles interkommunalt selskap,IKS.

Andre løsninger

For øvrig finnes det en del kommuner som har interne oppdelinger, f.eks. bestiller- og utførerenhet, ett eksempel på dette er Trondheim.

---

⁸ Se hjemmeside www.godtvann.no

8. REGIONALT SAMARBEID I GLÅMDALSREGIONEN

Det er et utstrakt samarbeid i Glåmdalsregionen. Regionen består av kommunene Eidskog, Nord-Odal, Sør-Odal, Grue, Åsnes, Våler og bykommunen Kongsvinger og har til sammen 53 168 innbyggere pr 01.01.10.

Samarbeidet er formalisert gjennom regionrådet. Regionrådet er et politisk organ som behandler saker av felles interesse mellom kommunene og saker som fremmer regionens interesser i fylkes- og rikssammenheng.

Regionrådet består av de 7 ordførerne og 7 rådmennene fra kommunene i Glåmdalen, fylkesdirektør og 1 representant fra Fylkesrådet. Regionrådet møter ca. 1 gang i måneden. Regionrådet har et sekretariat med 1,5 stilling som er driftet av Hedmark fylkeskommune. Regionrådet har et arbeidsutvalg med 5 medlemmer.

Eksempler på godt etablerte og formaliserte samarbeidsområder innenfor regionen hvor to eller flere kommuner deltar er:

RIIG

Regional Innkjøpsordning I Glåmdal (RIIG) er en forpliktende regional innkjøpsordning der Våler, Åsnes, Grue, Eidskog, Kongsvinger, Nord-Odal og Sør-Odal kommuner deltar. RIIG startet våren 2002.

GIR

GIR ble stiftet i 1993 av eierkommunene Eidskog, Sør-Odal, Nord-Odal og Kongsvinger. Selskapet har ansvaret for å planlegge, iverksette og videreutvikle renovasjonsordningen i de fire kommunene. GIR oversender fakturagrunnlag for renovasjon til kommunene som fakturerer renovasjonsgebyret sammen med de andre kommunale avgiftene. Kommunene vedtar gebyrene. Ordningen gjelder for ca 17 000 ordinære abonnenter og ca 3 000 hytter. Kommunene har eierandel i selskapet etter prosentvis andel av innbyggere.

GIVAS

Glåmdal interkommunale vann- og avløpsselskap, GIVAS IKS ble opprettet 01.01.2006 av Kongsvinger kommune og Grue kommune som eier selskapet. GIVAS har overtatt ansvaret for vann- og avløpsvirksomheten i eierkommunene. GIVAS er ansvarlig for tjenestene fram til abonnenten, herunder gebyrfakturering. I tillegg administrerer selskapet den tvungne septikktømmingen i eierkommunene. Utslippstillatelser mv. er kommunenes ansvar. GIVAS utfører også vegvedlikeholdet for kommunene. Det er kommunene som bestemmer standarden og bevilger de pengene som kan brukes.

GIV

Glåmdal interkommunale voksenopplæring, GIV er et kurs og kompetansesenter i Kongsvinger som har som mål å øke kompetansen blant den yrkesaktive befolkningen i regionen. GIV gir et omfattende opplærings- og studietilbud til voksne. En viktig del av GIV's opplæringstilbud er norsk for fremmedspråklige.

GBI

Glåmdalen interkommunale brannvesen, IKS. Felles interkommunalt selskap for brann- og feiertjenester etablert i samarbeid mellom Kongsvinger og Grue.

Glåmdal revisjon, IKS

Glåmdal revisjon IKS er et interkommunalt revisjonsselskap som yter revisjonstjenester overfor sine eiere. Selskapets eiere er kommunene Eidskog, Grue, Kongsvinger, Nord-Odal, Sør-Odal, Våler og Åsnes.

HIKT

Hedmark IKT (HIKT) er et interkommunalt IKT-samarbeid. Virksomheten er eiet av kommunene Hamar, Stange, Løten, Kongsvinger, Grue og Nord-Odal . Hovedoppgaven til selskapet er å levere IKT-tjenester til eierne/eierkommunene. I tillegg er også en rekke kommunale og interkommunale selskaper og virksomheter, som er knyttet til eierne, kunder hos HIKT.

I begrenset grad kan HIKT tilby kompetanse innen driftstjenester, forvaltning og prosjektledelse til andre kunder enn eierkommunene.

Interkommunalt samarbeid er godt innarbeidet på flere områder i Glåmdalsregionen. Dersom kommunene strategisk ønsker å videreutvikle det regionale samarbeidet så vil samarbeid om og videreutvikling av infrastruktur være viktig. At flere kommuner samarbeider om drift og utvikling av VA- sektoren vil kunne inngå som en naturlig del av dette.

At det allerede er etablert flere samarbeidsområder bør ha positiv betydning for framdrift i nye samarbeidsområder.

Det interkommunale samarbeidet kan gjerne utvikles over tid gjennom at man etablerer pragmatiske samarbeidsløsninger på kort sikt, men samtidig har et mer langsiktig perspektiv på samarbeidsretningen. Dette vil spesielt være naturlig innenfor infrastruktur fordi fysisk/tekniske fellesløsninger må være en del av vurderingsgrunnlaget både på kort og lang sikt.

9. DE ALTERNATIVE LØSNINGENE

9.1 De fire alternativene:

Fortsatt i egen kommune (nullalternativet)

Kommunen løser alle oppgaver innenfor ansvarsområdet gjennom egen organisasjon som i dag. Kommunen kan løpende vurdere kjøp av tjenester i henhold til lov om offentlige anskaffelser.

Samarbeid mellom Sør- og Nord-Odal

Det etableres et mer fast samarbeid med nabokommunen Sør-Odal. Dette kan formelt skje med forankring i kommunelovens § 27 eller § 28, eller gjennom at det etableres et felles selskap enten aksjeselskap, A/S eller interkommunalt selskap, IKS. Vertskommunesamarbeid kan ivareta kommunens rolle som forurensningsmyndighet.

GIVAS

GIVAS er et interkommunalt selskap, IKS etablert i 2006 hvor Kongsvinger kommune har 75% av eierandelene og Grue kommune 25%. Selskapet har overtatt – har et helhetlig ansvar for vann- og avløpsvirksomheten i de to kommunene, inkl. eierskap til anleggene og fakturering, samt service i forhold til innbyggerne. GIVAS utfører også vegvedlikeholdet i disse to kommunene. Kommunene er likt representert i representantskapet og styret.

HIAS

HIAS er et interkommunalt selskap som eies av de fire kommunene Hamar, Løten, Ringsaker og Stange. HIAS har i forhold til disse kommunene ansvar for og drifter to vannrenseanlegg og vannforsyningen fram til kommunenes hovedvannett og på avløpssektoren tar HIAS mot avløpsvann i renseanlegget i Ottestad. Dette innebærer at de fire kommunene har ansvar for ledningsnett og enkelte kommuner også egne anlegg som de drifter selv. Disse kommunene har derfor fortsatt egne ansatte innenfor denne sektoren, fakturering utføres også av kommunene selv.

9.2 Vurdering av de alternative løsningene:

Nedenfor er de fire alternativene vurdert i forhold til følgende 11 kriterier:

- Formell avgrensning
- Mulige samarbeidsområder
- Kompetanse
- System og rutiner
- Økonomisk
- Gebyrfastsetting
- Konsekvenser for ansatte
- Service til innbyggerne
- Myndighetsutøvelse
- Eierstyring
- Strategisk

Det vises videre til kap.10 hvor denne vurderingen er oppsummert gjennom en skjønnsmessig poenggivning med utgangspunkt i disse kriteriene og i den begrunnelse som er gitt i dette kapittelet.

9.2.1 Formell avgrensning

Videreføring av dagens løsning er en kjent og tydelig organisering. Hvis kommunen velger dette så kan det imidlertid være behov for en gjennomgang av hvorvidt den interne organisering er optimal. Dette vil være en naturlig oppfølging dersom kommunen velger dette alternativet. Det er trolig slik at virksomheten vil få betydelige problemer med å tilpasse seg innenfor dagens rammer mht ressurser og kompetanse. Noe som betyr at virksomheten må styrkes gjennom bl.a. økte budsjetter.

Et samarbeid med Sør-Odal kan etableres på flere formelle plattformer, dette gir fleksibilitet og kommunene kan kombinere de mer pragmatiske hensyn med formelt trygge valg. For et mer omfattende og langsiktig samarbeid bør etablering av felles selskap være beste løsning. Etablering av IKS bør foretrekkes framfor AS da et IKS ligger nærmere kommunen i forhold til forvaltning, myndighetsutøvelse og løpende drift. En felles organisasjon vil bety et ressursgrunnlag som fordobles og et større spenn i kompetanse, muligheter for felles vaktordning og en effektiviseringsgevinst. Man vil få en effektiviseringsgevinst gjennom innkjøp og liknende pga av volum, men også gjennom bedre gjennomføringsevne og bedre muligheter for samordning av oppgaver.

Den formelle avgrensning av GIVAS-løsningen er i utgangspunktet gitt gjennom at dette allerede er etablert som et Interkommunal selskap. Ved en utvidelse av selskapet er det naturlig at selskapsavtalen revideres både for å ta opp ny medeier(e), samt at det kan være naturlig å se nærmere på følgende forhold:

- Fordeling av eierandeler
- Representasjon i representantskap og styre med stemmevekting
- Selskapets formål mht bredden i virksomheten; veg, vann og avløp, samt salg av tjenester til andre oppdragsgivere enn eierne.

Det kan også være et spørsmål om GIVAS-løsningen skal være å inngå i dette selskapet som et totalselskap hvor selskapet håndterer absolutt alle VA-oppgaver for kommunen eller om enkeltoppgaver fortsatt bør løses i kommunen, for eksempel myndighetsutøvelse.

HIAS-alternativet er klart mer formelt utfordrende enn de andre alternativene. Dette fordi tildeling av enerett synes å være den eneste måten en helhetlig løsning med HIAS kan gjennomføres på. Nord-Odal kan ikke kjøpe tjenester på enkeltområder av vann og avløpssektoren av HIAS uten forutgående anbudsinnhenting. Det synes ikke aktuelt pr. nå å etablere løsninger hvor Nord-Odal kommune får medeierskap⁹. Videre er det slik at eierkommunene til HIAS i dag har en delt organisatorisk løsning for VA – virksomheten gjennom at store deler av virksomheten fortsatt ligger i eierkommunene.

Endringer i anskaffelsesregelverket har over tid gått i retning av mer konkurranse. Muligheten for tildeling av enerett vil trolig heller svekkes enn styrkes i framtiden. Ut fra de formelle begrensninger som lov om offentlige anskaffelser setter og ut fra det mulighetsrom som foreligger med hensyn til medeierskap vil kun en løsning gjennom tildeling av enerett for en helhetlig overtakelse av VA-sektoren i kommunen være aktuell. Dette vil være en løsning hvor kommunen vil ha svært liten styringsmulighet på framtidige disponeringer innenfor sektoren. Selv om HIAS er en svært kompetent aktør innenfor området er det vanskelig å kunne tilrå en kommune å velge en slik løsning.

Nord-Odal kommune kan selvsagt samarbeid både med nabokommunen Sør-Odal, GIVAS og HIAS gjennom kjøp av tjenester. Dette forutsetter imidlertid at dette håndteres etter lov om offentlige anskaffelser, dvs. med utgangspunkt i at tjenestene har vært utlagt på anbud.

⁹ I følge telefonsamtale med adm.dir. i HIAS

Ut fra en ren vurdering av formell avgrensning gir videreføring i egen organisasjon best score, GIVAS og Sør-Odal hver middels, mens HIAS gir lavest score.

9.2.2 Mulige samarbeidsområder

Nord-Odal er i en noe spesiell situasjon ved at det kommunale vannverket er ett av flere i kommunen og heller ikke det største. Det er en relativt liten andel av kommunens innbyggere som er tilknyttet det kommunale vannverket. Det hadde vært naturlig og klart ønskelig med et nærmere samarbeid mellom de private vannverkene og kommunen. Dersom kommunen fikk overta de private (i hvertfall de største) hadde det lagt grunnlaget for en noe større kommunal vannverksenhet.

Samarbeid sørover gir muligheter for fysisk sammenknytting av anlegg og ledningsnett. Både for vann og avløp går disse sammenkoblingsmulighetene gjennom Sør-Odal.

Juptjenn vannverk grenser til Sør-Odal og en sammenkobling her vil kunne etablere en mer sammenhengende infrastruktur mellom Nord-Odal og Sør-Odal, samt også mot GIVAS og Nes kommune.

Det er også topografisk/fysisk mulig å overføre avløpsvann til rensing i Sør-Odal.

Sammenkobling mellom anlegg og ledningsnett i Nord-Odal og GIVAS må skje gjennom Sør-Odal.

Sammenkobling av anlegg - ledningsnett med noen av eierkommunene i HIAS eller HIAS vil ikke være aktuelt.

Med hensyn til samarbeidets innhold så åpner alle de tre interkommunale løsningene for en helhetlig løsning. Samarbeid med Sør-Odal og GIVAS gir mer fleksibilitet dersom kommunen ønsker å avgrense omfang av samarbeidet.

Driftsovervåkning, vaktordninger, delelager, felles innkjøp er godt egnet som samarbeidsområder, samt områder det er viktig for Nord-Odal å få på plass bedre løsninger enn i dag. Vedrørende driftsovervåkning så er det allerede lagt til rette for samarbeid ved innkjøp og installering, valg av felles programvare og like oppsett.

Kommunen kan samarbeide med andre kommuner og offentlige aktører om utviklingsoppgaver innenfor sektoren. Dette vil spesielt kunne være prosjektorganisert samarbeid, både adhoc og av mer langsiktig karakter.

Kommunen kan videreføre sitt medlemskap og samarbeide om oppgaveløsning gjennom Driftsassistanse Hedmark, DiH.

Oppsummert i forhold til dette kriteriet gir GIVAS og Sør-Odal best uttelling fordi de gir de største og mest fleksible samarbeidsmulighetene.

9.2.3 Kompetanse

Kommunen har i dag god generalistkompetanse innenfor teknisk sektor, samt godt kvalifiserte driftsoperatører. Det er en styrke for næringsetaten at VA-ansatte utgjør en viktig andel av den samla kompetansen. Men lite fagmiljø.

Økte myndighetskrav, store og nye krav til styringssystemer, avanserte anlegg, automatisering med mer stiller imidlertid store krav til flerfaglig kompetanse. For å rekruttere ansatte med denne type spesialistkompetanse blir fagmiljøet for lite. Kommunen vil derfor være svært sårbar i forhold til å kunne beholde og rekruttere kompetent personale. Kommunen vil også i mange sammenhenger bli for avhengig av enkeltpersoner som alene kan sitte på nøkkelen kunnskap om anlegg med mer.

Dersom kommunen velger å videreføre dette som egen virksomhet vil trolig kommunen i stor grad bli avhengig av kjøp av tjenester. Kommunen kan også i forhold til dette bli sårbar mht innkjøpskompetanse. Dette kan delvis kompenseres gjennom å samarbeide med andre om innkjøp, men det vil gå på bekostning av oppfølging/kvalitetssikring.

Både GIVAS og HIAS med eierkommuner representerer sterke kompetansemiljøer innenfor denne sektoren.

Også et samarbeid med Sør-Odal vil gi en langt bedre samlet ressursbase enn i dag. Dette samarbeidet vil trolig også ivareta de personalressursene som indirekte følger opp/ytter service til VA-sektoren i kommunen lokalt. Samlet ressursbase blir større og grunnlag for kompetanseoppbygging og "spesialisering" er bedre. Et større fagmiljø vil sannsynligvis også være en styrke i forhold til rekruttering og opplæring av nyansatte.

Det er også riktig å påpeke at kommunen som generalistkommune svekkes noe gjennom at kompetanse på ett fagområde overføres til andre organisatoriske løsninger. Den effekten vil trolig bli mer avgrenset dersom man velger en samarbeidsløsning med Sør-Odal.

En vurdering ut fra kompetansekriteriet isolert sett må gi mest uttelling til HIAS, da dette representerer et stort og erfarent fagmiljø både på operativt og strategisk nivå innenfor denne sektoren.

9.2.4 System og rutiner

Gjennomgang av status og tilsynsrapporter viser at kommunen har behov for å etablere og vedlikeholde bedre internkontroll og styringssystemer. Kommunen synes å være på etterskudd i forhold til å gjennomføre risikoanalyser og å få på plass beredskapsplaner, samt utvikle prosedyrer, sjekklister og instruksjoner.

Kommunen kan trolig, eventuelt gjennom midlertidig styrking av stab/kompetanse, evt. kjøp av tjenester få dette i orden, men vil over tid bli svært sårbar og trolig ikke makte å holde dette à jour og operativt som styringsverktøy og planberedskap. Alvorlige hendelser som følge av dette vil være svært uheldig for kommunens innbyggere og kommunen som organisasjon.

En del oversikter, registre og lignende kan utnyttes på tvers av virksomhetsområder både ved videreføring av egen VA-virksomhet og gjennom etablering av interkommunalt samarbeid.

Gjennom alle de tre alternative samarbeidsløsningene vil kommunen få tilgang på kompetanse og ressurser i forhold til å etablere og vedlikeholde system og rutiner.

GIVAS har gjennom etableringsfasen hatt noen utfordringer på dette området, men det er nylig gjennomført forvaltningsrevisjoner som viser at GIVAS har tatt tak i dette. Vedrørende selskapets status mht styringssystemer og rutiner kan det derfor vises til;

- Nedre Romerike Distriktsrevisjon: Overholdelse av selvkostprinsippet, mars 2011
- Glåmdal revisjon, IKS: Oppfølging av anbefalinger av 14.09.09, mars 08.03.11

Vurderingen alternativene i mellom gir for dette kriteriet samme konklusjon som for kompetanse. HIAS kommer best ut, og GIVAS og samarbeid med Sør-Odal gir klart bedre uttelling enn alternativ egen kommune.

9.2.5 Økonomisk

Uavhengig av organisering skal det foreligge selvkostregnskap for henholdsvis vannforsyning og avløp i kommunen.

Nøkkeltall og analyse av disse viser at kommunen i dag ligger relativt høyt mht gebyrgrunnlag og avgiftsnivå, samt at kommunen har en uheldig fordeling mellom driftsutgifter og kapitalutgifter. Dette tyder på at kommunen er i en situasjon hvor en for stor andel av ressursene nyttes til å drifte og vedlikeholde nedslitte anlegg og ledningsnett. Kommunen har på vannsektoren relativt få abonnenter å fordele "abonnentuavhengige kostnader" på.

Lånevilkår og avskrivningsreglene vil være like, uavhengig av organisering. Utfordringen vil derfor ligge i å få frigjort driftskostnader til fordel for en større andel kapitalutgifter, dvs. fornying av anlegg og ledningsnett.

En fortsatt kommunal løsning er gunstig mht å få fordelt og utnyttet interne ressurser, servicetorg, personal, økonomikompetanse med mer.

Den sammenlikning som er gjennomført mellom kommunene (det vises til eget kapittel) gir grunnlag for å hevde at kommunen har mer å hente økonomisk enn å tape på et interkommunalt samarbeid. Både innenfor vannforsyning og avløp ligger kommunen over kostnadsnivået for de interkommunale løsningene i GIVAS og HIAS. Dette kommer spesielt til uttrykk når vi sammenholder gebyrgrunnlag pr. tilknyttet innbygger og driftsutgifter pr. tilknyttet innbygger. Dette blir også reflektert gjennom årsgebyrene. Videre blir det forsterket gjennom kapitalelementets lave andel av gebyrgrunnlaget.

Det vil oppstå et omstillingsbehov i forhold til hele eller deler av den personalressurs som yter tjenester/service til VA-området (indirekte henførbare). Sett i forhold til at kommunen samlet har 466 årsverk er dette omstillingsbehovet marginalt og bør kunne håndteres på en god måte også for de ansatte som blir berørt. Et samarbeid med Sør-Odal, hvor kommunene prøver å løse slike utfordringer i fellesskap og innenfor en felles årsverksramme på 1000 årsverk, vil være betryggende både personalpolitisk og økonomisk.

GIVAS- og HIAS-alternativene fremstår i utgangspunktet noe fjernere i forhold til å løse den type lokale omstillinger, men det skal ikke utelukkes at det kan finnes gode løsninger i forhold til disse alternativene.

Det er knyttet usikkerhet til HIAS-løsningen økonomisk, Nord-Odal kommune vil være uten eierinnflytelse og tildeling vil skje uten konkurranse. Dette gir HIAS-alternativet lavest score i forhold til dette kriteriet.

9.2.6 Gebyrfastsetting

Kommunestyret i Nord-Odal skal fastsette årsgebyret uavhengig av organisatorisk løsning. Hvem som innstiller vil imidlertid skille løsningene. Dersom det etableres et interkommunalt selskap vil representantskapet innstille overfor kommunestyret.

Også i forhold til dette kriteriet gis HIAS-alternativet lavest score, her ut fra manglende innflytelse/påvirkningsmuligheter i forhold til innstilling – budsjettgrunnlag for kommunestyrets gebyrfastsetting.

9.2.7 Konsekvenser for ansatte

Alle alternativene innebærer at de ansatte har klare rettigheter. De tre interkommunale alternativene representerer alle virksomhetsoverdragelser hvor ansatte enten følger virksomheten over til ny arbeidsgiver eller gis muligheten til å nytte sin reservasjonsrett, jmf. § 16 i arbeidsmiljøloven. Uansett hvilken løsning som velges må slike endringer gjennomføres i tett samarbeid med ansattes organisasjoner.

Selv om de ansatte er sikret i forhold til formelle rettigheter så vil alle alternativene kunne ha både positive og negative konsekvenser for de ansatte.

Ved videreføring av virksomheten i egen organisasjon vil ansvarsområder og oppgaver, både for de som er direkte ansatt innenfor området (5 årsverk) og de som leverer tjenester til VA-området, videreføres som i dag. Samme arbeidssted og oppmøtested. Som tidligere påpekt så kan det være fornuftig å se nærmere på om dagens organisering er den optimale.

Nullalternativet gir et svært begrenset fagmiljø og utviklingsmulighetene både for enkeltansatte og enheten(e) vil være hemmende for en videreutvikling av VA-sektoren i kommunen. Den beste læring og utvikling skjer i de fleste organisasjoner gjennom det daglige arbeid og et større arbeidsmiljø og faglig fellesskap.

Ansattes faglige utviklingsmuligheter vil være begrenset på grunn av at fagmiljøet internt og i det daglige arbeidsfellesskap blir for lite.

Uavhengig av alternativ så vil det lokalt være behov for ressurser operativt av tilnærmet samme omfang som det driftsoperatørene utgjør i dag. Det kan tilsi at driftsoperatørene kan beholde arbeidssted/oppmøtested som i dag. Det kan imidlertid ikke gis noen garanti for dette da ny arbeidsgiver kan nytte styringsretten til å gjennomføre andre ordninger. Samtidig er det riktig å nevne at det kan være positive effekter, også for de ansatte på driftssida, med endringer som gir innsikt og erfaringer fra flere anlegg. Særlig hvis det praktisk ligger til rette for det for den enkelte arbeidstaker så vil også et større fagmiljø for driftspersonalet være positivt. Et større miljø å spille på vil også gi større mulighet til gevinster i forhold til gjennomføringsevne og rasjonelle driftsopplegg.

De ansatte innenfor sektoren som i dag er i stab til etatsleder må påregne endringer i arbeidssted/oppmøtested. Dette vil være lettere å tilpasse gjennom en samarbeidsløsning med Sør-Odal enn de to andre interkommunale løsningene.

Alle alternativene gir muligheter for å videreføre dagens pensjonsordning med medlemskap i KLP. Både Nord-Odal og Sør-Odal, samt GIVAS og HIAS er medlemmer i KLP.

Lønnsnivå vil være noenlunde tilsvarende, eventuelt noen høyere for interkommunale ordninger.

Særlig på kort sikt og i etableringsfasen vil et samarbeid med Sør-Odal være enklest og gi de beste faglige mulighetene for de ansatte.

9.2.8 Service til innbyggerne

Det stilles stadig større krav til service fra innbyggere, abonnenter, interesseorganisasjoner og media. Kommunen må derfor både være godt å jour med status til en hver tid og ha gode systemer og rutiner for kommunikasjon. Det er viktig å kunne kommunisere både direkte med innbyggerne, samt via elektroniske verktøy og nye sosiale medier.

En kommunal løsning gir lokal nærhet for innbyggerne. Kommunens servicetorg gir også god tilgjengelighet. Den kommunale løsning vil imidlertid bli utfordret når en stadig større andel av service og tilgjengelighet skal være nettbasert og løpende oppdatert. Å utvikle og vedlikeholde de bakenforliggende løsninger for å ivareta dette vil være krevende innenfor sektoren for kommunen og kan ivaretas bedre gjennom et bredere kompetansemiljø.

Samarbeidsalternativene med GIVAS og Sør-Odal kommune vil best kunne ivareta oppgavene i forhold til dette kriteriet.

9.2.9 Myndighetsutøvelse

Dette er oppgaver som forutsetter stadig mer spesialisert ingeniør- og naturfaglig kompetanse. Ved knapphet på personalressurser og manglende kompetanse kan dette bli oppgaver som ikke blir godt nok ivare tatt.

Alle HIAS-,GIVAS- og de to Odalskommunene utøver i dag sin myndighet i egen kommune. Å ha all kompetanse samlet i egen organisasjon vil kunne være en fordel i forhold til dette. Et større fagmiljø som kompetansebase vil imidlertid også styrke kvaliteten på myndighetsutøvelsen.

En mulig løsning kan være å etablere et § 28-samarbeid med Sør-Odal, eventuelt kan myndigheten i de fleste tilfeller delegeres til et interkommunalt selskap. Det vil være unntak fra dette, jmf. vedlegg lov- og regelverk.

I forhold til dette kriteriet er samarbeid med Sør-Odal kommune rangert høyest ut fra at dette åpner for flere mulige formelle løsninger.

9.2.10 Eierstyring

Eierstyring er naturlig nok både et formelt spørsmål, jmf. kapittel om organisasjonsformer. Det er også et spørsmål om hvordan en kommune reelt og i praksis ivaretar dette.

Med dagens organisering er styringslinjene kjente. Hva man har eierstyring over kan likevel variere. Vannverkssektoren i kommunen er et eksempel på begrensninger i mulighetsrommet for eierstyring. Det samme kan begrensninger i ressurstilgang og kompetanse være.

Det er derfor ingen selvfølge at det å styre alene med sitt eget område er den beste eierstyring reelt sett.

Den reelle eierstyring vil være et resultat av engasjement og hvorvidt man utnytter de plan- og styringssystemer som er tilgjengelig. Gjennom å utvikle eierstrategier og å nytte eierskapsmeldinger som ledd i det kommunale styringssystem kan kommunen oppnå en god eierstyring med et utvida mulighetsrom gjennom et interkommunalt samarbeid.

Ut fra en ren vurdering av eierstyring kommer alternativ egen kommune og samarbeid med Sør-Odal best ut. Men også GIVAS-løsningen kommer bra ut forutsatt at eierkommunene nytter mulighetene gjennom å utøve aktivt eierskap.

9.2.11 Strategisk

Å få etablert en løsning sammen med Sør-Odal kommune eller med GIVAS hvor Sør-Odal kommune inngår vil være strategisk riktig for Nord-Odal kommune. Samarbeidet om infrastruktur i Glåmdalsregionen, eventuelt også sørvestover kan utvikles videre på lang sikt.

Dette vil gi mulighet for å se og utvikle infrastruktur i en større sammenheng, samt å beholde og utvikle kompetanse innenfor regionen. Ut fra dette har de regionale løsningene innenfor Glåmdalsregionen fått best uttelling i vurderingen.

Det vil også være viktig for kommunen og regionen å fortsette det gode samarbeidet med de tunge kompetansemiljøene i Hamarområdet innenfor denne sektoren. Dette gjelder spesielt gjennom medlemskap i driftsassistansen (HIAS) og i organisasjonen Norsk Vann.

10. OPPSUMMERING OG TILRÅDNING

Nedenfor er den skjønsmessig poenggivning oppsummert med utgangspunkt i de kriterier som er nyttet i vurderingen i kap.9. Det er skjønsmessig tildelt fra ett til tre + 'tegn mht i hvor stor grad det enkelte alternativ oppfyller dette kriteriet **til fordel for Nord-Odal kommune**. Det vises til nærmere begrunnelse i kap.9.

	Formell avgrensning	Mulige samarbeidsområder	Kompetanse	System og rutiner	Økonomi	Gebyrfastsettning	Konsekvenser for ansatte	Service til innbyggerne	Myndighetsutøvelse	Eierstyring	Strategisk
GIVAS	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++	++
HIAS	+	+	+++	+++	+	+	+	+	+	+	+
Sør-Odal og Nord Odal	++	++	++	++	++	++	+++	++	+++	+++	+++
Nord-Odal	+++	+	+	+	+	++	++	+	++	+++	+

Rambøll's tilrådning blir at Nord-Odal kommune bør søke interkommunalt samarbeid for å utvikle VA-sektoren videre. Den mest naturlige samarbeidsformen er å etablere eller delta i et interkommunalt selskap, IKS. Kommunen bør ut fra dette arbeide videre med avklare samarbeidsmulighetene med Sør-Odal og GIVAS.

Det er i tillegg et åpenbart behov for en samordning av vannforsyningen i Nord-Odal.

Det er flere tungtveiende argumenter for et slikt valg. De viktigste er:

Kompetanseutfordringen

Kommunen vil alene ikke makte å være konkurransedyktig mht lønns- og arbeidsvilkår og i forhold til å kunne tilby et attraktivt og utviklende fagmiljø. Kommunen vil spesielt få store problemer med å rekruttere fagspesifikk kompetanse på ingeniør og sivilingeniørnivå innenfor vann- og avløpssektoren. Dette er en kritisk utfordring for kommunen.

Økonomiutfordringen

Kommunen vil alene få betydelige problemer med å kunne utvikle en kostnadseffektiv drift, samt makte å gjennomføre de store investeringsoppgavene som er nødvendig for å fornye og utvikle sektoren. Kommunen må styrke bemanningen, dvs. bruke mer ressurser både i forhold til

vannforsyningen og i forhold til avløp dersom kommunen skal være rimelig å jour innenfor disse områdene.

Interne kontroll og styringssystemer

Konsekvensene av alvorlige avvik innenfor vann- og avløpssektoren kan være meget store. For å forebygge slike hendelser og håndtere krevende situasjoner må man ha gode internkontroll-, kvalitetsystemer og beredskapsplaner. Disse må være å jour til enhver tid. Dette vil være svært utfordrende for kommunen alene.

Myndighetsutøvelse og kontroll

For å kunne ivareta sitt ansvar i forhold til rollen som myndighetsutøver og kontrollinstans forsettes det både tilgang på ressurser og kompetanse. Dette vil utfordre kommunen sterkt.

11. VIDERE OPPFØLGING

I den videre oppfølging av denne tilrådingen vil det være naturlig å etablere et samarbeidsprosjekt med Sør-Odal og GIVAS. Kommunene og det interkommunale selskapet bør være 3-partsrepresentert i et slikt utviklingsprosjekt; dvs. politisk nivå, administrasjon/faglig og tillitsvalgte bør delta. Alternativt kan politisk nivå etablere en overordna felles styringsgruppe.

Arbeidet bør omfatte:

Detaljplanlegge samarbeidet inkl. endelig valg av selskapsform/organisasjonsløsning, samt planer og budsjetter.

- Avklare rollen som myndighetsutøver
- Avklare driftsrollen selskap
- Avklare oppfølging mindre avløpsanlegg

Utarbeide selskapsavtale, evt. andre avtaledokumenter.

Utarbeide grunnlag for virksomhetsoverdragelse

Informasjon og dialog med arbeidstakerorganisasjonene

Utarbeide saksutredning, beslutningsgrunnlag med innstilling til politisk sluttbehandling.

Deretter må det avsettes tid til den formelle beslutningsprosess i kommunene og tid til den praktiske gjennomføring av organisasjonsendringen. Det bør avsettes 6 -12 mnd'er på dette utviklingsarbeidet og medio 2012 vil være det tidligste tidspunkt for en eventuell effektivisering av et formelt samarbeid.

12. VEDLEGG

12.1 Lov- og regelverk

Fra det lovverket som er mest aktuelt for sektoren nevnes følgende nærmere;

Forurensningslovens:

§ 11	å overholde de utslippskrav som blir fastsatt av fylkesmannen overfor kommunens renseanlegg for avløp og avløpsledningsnett. Tilsvarende stilles det krav gjennom EUs rådsdirektiv 1991/271
§ 22	nærmere krav til utførelse av avløpsanlegg, herunder at forurensningsmyndigheten i forskrift eller i det enkelte tilfellet kan fastsette nærmere krav til avløpsledning, herunder om den skal være lukket eller tett. Samme myndighet, som er delegert til kommunen, kan også avgjøre om alt avløpsvann skal ledes i felles ledning eller om det skal kreves særskilte ledninger for ulike typer avløpsvann. Tilsvarende myndighet ved omlegging eller utbedring av avløpsledninger
§ 23	inneholder bestemmelser om rett og plikt til tilknytning til eksisterende avløpsanlegg, herunder at det av forurensningsmyndigheten kan bestemmes at avløpsvann kan ledes inn i en annens avløpsanlegg
§ 24	inneholder regler om drift og vedlikehold av avløpsanlegg, bestemmelser om at anleggseieren er ansvarlig uten hensyn til skyld for skade for skade som et avløpsanlegg volder fordi kapasiteten ikke strekker til eller fordi vedlikeholdet har vært utilstrekkelig.
§ 25	om inndekking av utgiftene til anlegg, drift og avløpsanlegg (i medhold av lov om vass- og kloakkavgifter) og/ eller ved å kreve refusjon etter plan- og bygningsloven
§ 26	pålegger kommunen å sørge for tømning av mindre rensinnetninger. Kommunen kan som forurensningsmyndighet kreve slamavskillere utkoblet (i den grad sanitært avløpsvann blir ledet gjennom slamavskillere til renseanlegg)

Forurensningsforskriftens:

kapittel 12	gir kommunen myndighet som forurensningsmyndighet for utslipp av sanitært avløpsvann fra bolighus, hytter, turistbedrifter og lignende virksomhet med utslipp mindre enn 50 pe
§ 13-2	gir kommunen selv forurensningsmyndighet for kommunalt avløpsvann fra tettbebyggelse med samlet utslipp mindre enn 2000 pe til ferskvann, mindre enn 2000 pe til elvemunning eller mindre enn 10 000 pe til sjø
kapittel 15	gir kommunen myndighet til å stille krav til utslipp av oljeholdig avløpsvann fra bensinstasjoner, vaskehaller/verksteder, bussterminaler og lignende
Kapittel 15A	gir kommunen hjemmel til, i tillegg til eventuelle krav fastsatt i utslippstillatelse av statlig forurensningsmyndighet, i enkeltvedtak eller forskrift å stille krav om innhold i og mengde av avløpsvann eller i særskilte tilfeller renseseffekt, installering av fettavskiller, sandfang eller silanordning for avløpsvann med tilhørende vilkår, tilrettelegging for prøvetaking og mengdemåling av avløpsvann mv.

Plan- og bygningslovens:

§ 10-1	kommunal planstrategi. Overordna spørsmål og oppgaver innenfor VA-sektoren bør tas med i en slik planstrategi. Også spørsmål om et mulig samarbeid mellom flere kommuner om løsning av felles oppgaver bør inngå i dette
§ 11	kommuneplan og kommunedelplaner; Dette gir kommunene mulighet til å utarbeide egen kommunedelplan eller planer for vann og avløp

Kommuneloven

Senest ved lovendring som trådte i kraft 1.januar 2010 er følgende forhold aktuelt for kommunalt eide selskaper og datterselskaper:

Kjønnsmessig balansert sammensetning av styrene. Bakgrunnen for dette er at det offentlige anses å burde gå foran med et godt eksempel når det gjelder en balansert kjønns sammensetning av styrer.

Valgbarhetsbegrensninger slik at administrasjonssjefen, dennes stedfortreder og medlem av kommuneråd / fylkesråd utelukkes fra valg til styret i kommunalt/ fylkeskommunalt foretak i den kommune / fylkeskommune der de innehar den aktuelle rolle.

Lov om interkommunale selskaper

Loven trådte i kraft fra 1.1.2000. Det vises til tidligere avsnitt hvor denne selskapsformen er beskrevet nærmere.

Offentlighetsloven

Krav til offentlighet og innsyn vil stå sterkere innenfor organisering som er hjemlet i kommuneloven og selskapsloven (IKS) enn i virksomhet som er hjemlet i aksjeloven.

Justis- og politidepartementets veileder om Offentlighetsloven redegjør nærmere for dette. Det vises spesielt til pkt. 2.2: Særlig om offentlig eide selskaper, stiftelser mv. Her heter det:

“Når en virksomhet er skilt ut av den ordinære forvaltning, for eksempel ved at det er opprettet et aksjeselskap, en stiftelse eller et annet selvstendig rettssubjekt, er utgangspunktet at virksomheten ikke lenger regnes som “organ for stat eller kommune”, og den er derfor ikke omfattet av loven. Slik offentlighetsloven er praktisert, avgjøres forholdet til offentlighetsloven imidlertid ikke av organisasjonsformen alene, men etter en helhetsvurdering hvor en rekke momenter spiller inn. Det legges særlig vekt på følgende forhold:

- Den organisatoriske og økonomiske tilknytning til det offentlige
- Virksomhetens art
- Om virksomheten har et faktisk eller rettslig monopol
- Graden av politisk styring

En helhetsvurdering basert på kriteriene ovenfor vil i praksis ofte være vanskelig, da ulike kriterier kan trekke i ulik retning.”

Krav om offentlighet vil stå sterkt selv om virksomheten er organisert som et aksjeselskap, så lenge det er et rent offentlig eierskap. Dersom det er over 33 % privat medeierskap, svekkes retten til offentlighet.

Uavhengig av dette vil det være mulig å unndra dokumenter og lignende fra offentlighet når det gjelder forretningsmessige og personalmessige forhold.

Forvaltningsloven

En skjerping av habilitetsreglene er vedtatt med virkning fra 1.november 2011. Dette innebærer at unntaksregelen i forvaltningslovens § 6 første ledd bokstav e, om at inhabilitet ikke inntreer for ledere og styremedlemmer i selskaper som “helt ut eies av stat eller kommune”, bortfaller. Dette betyr at folkevalgte og tjenestemenn blir inhabile og ikke kan behandle en sak i kommunen / fylkeskommunen som gjelder et offentlig eid selskap der de selv har en ledende stilling eller sitter i styret eller bedriftsforsamlingen.

Arbeidsmiljøloven

I kapittel 16 i Arbeidsmiljøloven er arbeidstakernes rettigheter ved virksomhetsoverdragelse omtalt. Dette kapittel kommer til anvendelse ved overdragelse av en virksomhet eller del av virksomhet til en annen arbeidsgiver. Med overdragelse menes overføring av en selvstendig enhet som beholder sin identitet etter overføringen.

Spørsmålet om hvorvidt det foreligger en virksomhetsoverdragelse, kan være omstridt. Dette temaet bør derfor drøftes mellom partene tidlig i en prosess hvor organisasjonsendringer kan være aktuelt.

Når hele virksomheten overdras fra en arbeidsgiver til en annen, vil man *alltid* stå overfor en virksomhetsoverdragelse i arbeidsmiljølovens forstand. Men man vil også stå overfor en virksomhetsoverdragelse i mange tilfeller der bare en del av virksomheten overdras. Det typiske eksemplet er at rene støttefunksjoner som regnskap, renhold og kantine blir overdratt. Overdragelse av støttefunksjoner betegnes gjerne outsourcing. En overdragelse skjer eksempelvis både ved direkte salg og ved en anbudskonkurranse om levering av tjenester. Hvordan den gjennomføres, har ikke betydning for om arbeidsmiljølovens kap. 16 kommer til anvendelse eller ikke.

I tilfeller der det ikke kun er støttefunksjoner som overdras, må det foretas en konkret vurdering av om arbeidsmiljølovens regler om virksomhetsoverdragelse kommer til anvendelse. Generelt kan det oppstilles som et krav at en betydelig del av den aktuelle virksomhet må overdras, eller der hvor kun del av virksomhet overdras, at samme aktivitet videreføres. I vurderingen av hva som må videreføres, ser man på om kundegruppen er den samme, om virksomheten fortsetter i de samme lokalene, om maskinelt utstyr er overtatt, om ansattes oppgaver er i behold/om ansatte overtas av ny arbeidsgiver, om fordringer/annen kapital er overtatt. Det vil således være en samlet vurdering av flere faktorer som vil være avgjørende for om man står overfor en virksomhetsoverdragelse i AMLs forstand eller ikke.

De sentrale bestemmelser som framgår av lovens §§ 16-2 til 16-7:

§ 16-2. Lønns- og arbeidsvilkår:

(1) Tidligere arbeidsgivers rettigheter og plikter som følger av arbeidsavtale eller arbeidsforhold som foreligger på det tidspunkt overdragelsen finner sted, overføres til den nye arbeidsgiver. Krav etter første punktum kan fortsatt gjøres gjeldende overfor den tidligere arbeidsgiver.

(2) Ny arbeidsgiver blir bundet av tariffavtale som tidligere arbeidsgiver var bundet av. Dette gjelder ikke hvis ny arbeidsgiver senest innen tre uker etter overdragelsestidspunktet skriftlig erklærer overfor fagforeningen at ny arbeidsgiver ikke ønsker å bli bundet. De overførte arbeidstakerne har likevel rett til å beholde de individuelle arbeidsvilkår som følger av tariffavtale som den tidligere arbeidsgiver var bundet av. Dette gjelder inntil denne tariffavtalen utløper eller til det inngås ny tariffavtale som er bindende for den nye arbeidsgiver og de overførte arbeidstakere.

(3) Arbeidstakernes rett til videre opptjening av alders-, etterlatte- og uførepensjon i henhold til kollektiv tjenstepensjon, overføres til ny arbeidsgiver etter reglene i første og andre ledd. Ny arbeidsgiver kan velge å gjøre allerede eksisterende pensjonsordninger gjeldende for de overførte arbeidstakerne. Dersom arbeidstakernes tidligere pensjonsordninger ikke kan videreføres etter overdragelsen, skal ny arbeidsgiver sørge for at de overførte arbeidstakerne sikres rett til videre opptjening etter en annen kollektiv pensjonsordning.

§ 16-3. Reservasjonsrett:

- (1) Arbeidstaker kan motsette seg at arbeidsforholdet overføres til ny arbeidsgiver.
- (2) Arbeidstaker som motsetter seg at arbeidsforholdet overføres til ny arbeidsgiver, må skriftlig underrette tidligere arbeidsgiver om dette innen den frist denne har fastsatt. Fristen kan ikke være kortere enn 14 dager etter at informasjon etter § 16-6 er gitt.
- (3) Arbeidstaker som har vært ansatt i virksomheten i til sammen minst 12 måneder de siste to år før overdragelsestidspunktet, og som gjør gjeldende reservasjonsrett etter denne paragraf, har fortrinnsrett til ny ansettelse hos tidligere arbeidsgiver i ett år fra overdragelsestidspunktet, med mindre det gjelder en stilling arbeidstaker ikke er kvalifisert for. Fortrinnsretten faller bort dersom arbeidstaker ikke har akseptert et tilbud om ansettelse i en passende stilling senest 14 dager etter at tilbudet ble mottatt. Fortrinnsrett etter §§ 10-2 fjerde ledd, 14-2 og 14-3 går foran fortrinnsrett etter paragrafen her.

§ 16-4. Vern mot oppsigelse:

- (1) Overdragelse av virksomhet til annen arbeidsgiver er ikke i seg selv grunn for oppsigelse eller avskjed fra tidligere eller ny arbeidsgiver.
- (2) Dersom arbeidsavtale eller arbeidsforhold opphører fordi skifte av arbeidsgiver medfører vesentlige endringer i arbeidsvilkårene til skade for arbeidstaker, anses opphøret som en følge av arbeidsgivers forhold.
- (3) Ved tvister etter denne paragraf gjelder bestemmelsene i §§ 15-11 og 15-12 tilsvarende, med unntak av § 15-12 første ledd siste punktum. Bestemmelsene i kapittel 17 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 16-5. Informasjon og drøfting med tillitsvalgte

- (1) Tidligere og ny arbeidsgiver skal så tidlig som mulig gi informasjon om og drøfte overdragelsen med arbeidstakernes tillitsvalgte.
- (2) Det skal gis særskilt informasjon om:
- a) grunnen til overdragelsen,
  - b) fastsatt eller foreslått dato for overdragelsen,
  - c) de rettslige, økonomiske og sosiale følger av overdragelsen for arbeidstakerne,
  - d) endringer i tariffavtaleforhold,
  - e) planlagte tiltak overfor arbeidstakerne,
  - f) reservasjons- og fortrinnsrett, og fristen for å utøve slike rettigheter.
- (3) Dersom tidligere eller ny arbeidsgiver planlegger tiltak overfor arbeidstakerne, skal dette så tidlig som mulig drøftes med tillitsvalgte med sikte på å oppnå en avtale.

§ 16-6. Informasjon til arbeidstakerne

Tidligere og ny arbeidsgiver skal så tidlig som mulig informere de berørte arbeidstakere om overdragelse som nevnt i § 16-1. Det skal gis særskilt informasjon om forhold nevnt i § 16-5 andre ledd bokstavene a til f.

§ 16-7. Representasjon

- (1) Hvis virksomheten bevarer sin uavhengighet, skal de tillitsvalgte som berøres av overdragelse som nevnt i § 16-1, beholde sin rettsstilling og funksjon.

(2) Hvis virksomheten ikke bevarer sin uavhengighet, skal de overførte arbeidstakere som var representert før overdragelsen, fortsatt være representert på en egnet måte fram til nyvalg kan finne sted.

(3) Første ledd kommer ikke til anvendelse dersom overdragelsen medfører at grunnlaget for arbeidstakernes representasjon opphører. I slike tilfeller skal tillitsvalgte fortsatt være sikret vern i samsvar med avtaler som beskytter tillitsvalgte på dette området.

Lov om offentlige anskaffelser¹⁰

Alle innkjøp, anskaffelser, som en kommune foretar skal i utgangspunktet følge reglene i anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften, jmf. lov om offentlige anskaffelser § 3 og anskaffelsesforskriften § 1-3.

Dette gjelder da også alle anskaffelser innenfor vann- og avløpssektoren og hovedregelen er at alle innkjøp skal følge prosedyrereglene som er inntatt i anskaffelsesforskriften.

Både loven og forskriften inneholder unntaksbestemmelser som medfører at loven og/eller forskriften ikke kommer til anvendelse i enkelte tilfeller, for eksempel unntak fra kunngjøringsplikten der det bare finnes en mulig leverandør. Disse unntaksbestemmelsene synes imidlertid lite relevante i denne sammenheng.

Begrepene enerett og egenregi har ofte vært omtalt de siste årene i tilknytning til offentlige anskaffelser.

Tildeling av enerett følger av anskaffelsesforskriftens § 1-3 h. Her er det fire vilkår som må være oppfylt for at det skal kunne tildels enerett:

1. Organet som tildeles kontrakten må selv være en offentlig oppdragsgiver som definert i anskaffelsesforskriften § 1-2
2. Det må være tale om et tjenestekjøp
3. Organet må ha fått tildelt en enerett på vedkommende tjenesteområde i henhold til lov, forskrift eller administrativt vedtak som er kunngjort
4. Tildelingen må være forenelig med EØS-avtalen.

Ved tildeling av enerett er det spesielt fortolkningen og avgrensningen i forhold til punkt 1 og 4 som kan være vanskelig. Eneretten må være tydelig begrunnet med tvingende eller allmenne hensyn som er tilstrekkelig tunge til at de går foran konkurransehensynene. Denne vurderingen må gjennomføres konkret i forhold til det enkelte innkjøp, dvs. det kan ikke trekkes bestemte konklusjoner av generell karakter om når dette vilkåret kan være oppfylt.

Det er vesentlig at tildeling av enerett behandles som et eget avgrenset spørsmål med klar referanse til hjemmel for slik tildeling.

Et annet unntak som har nær sammenheng med enerettunntaket er tildeling av kontrakt i egenregi. Egenregi faller helt utenfor anskaffelsesregelverket, fordi det ikke ses på som "anskaffelser".

Egenregi forutsetter at kommunens egne ansatte står for leveransen eller like med dette regnes når kontrakt inngås med et selvstendig rettssubjekt (selskap eller organ) som kommunen har kontroll med tilsvarende den man har med egne etater/avdelinger. I tillegg til kontrollvilkåret er

---

¹⁰ KS-FOU: Kommunenes adgang til å tildele enerett for utførelse av VA-tjenester – advokatfirmaet Haavind Vislie AS.

det et vilkår at hovedparten av organets omsetning (antatt 80 % eller mer) er til den/de offentlige oppdragsgiverne organet eies av.

Fra KS - FOU-notat av 01.02.08 (utarbeidet av advokatfirmaet Haavind Vislie AS) vises det til følgende konklusjoner vedrørende VA-tjenestene:

Enerett til vannforsyning

"sterke samfunnsmessige hensyn taler for at tildeling av enerett til et annet offentligrettslig organ på dette området vil være i samsvar med EØS-avtalen, og at det ikke er sannsynliggjort at disse hensynene kan ivaretas i tilstrekkelig grad ved bruk av mindre inngripende metoder, som for eksempel ved å innta krav om sikkerhet og beredskap i de private driftsavtalene"

Enerett til avløpshåndtering

"på dette området er det behov for en sterk styring pga de konsekvensene svikt i avløpssystemet vil kunne få for miljøet og folks helse. På denne bakgrunn konkluderes det med at det foreligger tilstrekkelig særlige og tungtveiende behov for tildeling av enerett hva gjelder avløpshåndtering"

Enerett til FDV-tjenester

" FDV-tjenester må kunne tildeles i enerett som en integrert del av en helhetlig bortsettning av vannforsyning og/eller avløpshåndtering. I den utstrekning det eventuelt er snakk om tildeling av enerett for disse tjenestene enkeltvis, konkluderes det med at det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for slik tildeling.." " Dette er områder som egner seg godt for konkurranseutsetting"...

Enerett til utrednings- og prosjekteringstjenester

..."tildeling av enerett kan ikke anvendes for utrednings- og prosjekteringstjenester" ..

Nyttig informasjon om regelverk, fortolkninger, rettspraksis m.m. for kommuner og interkommunale selskaper kan også finnes på følgende nettsteder:

[Lovdata](#)

[Regelhjelp.no](#). Myndighetenes veiviser til regelverk for virksomheter. "Avløpsbransjen" og "vannforsyning" er egne områder

[Byggeregler på ett sted](#). Veiledninger fra Statens bygningstekniske etat og rundskriv fra Kommunal- og regionaldepartementet.

KS sine [hjemmesider](#)

Foreningen for god kommunal regnskapsskikk sine [hjemmesider](#)

Økokrims [hjemmesider](#) om Miljøkriminalitet

[Europalov.no](#). Informasjon om beslutningsprosess for EØS-saker